

Baptria

Vol. 29 2004 N:o 4

Suomen Perhostutkijain Seura ry
Lepidopterologiska Sällskapet i Finland rf

Haapaperhonen (*Limenitis populi*) oli kesän 2004 selviytyjä! Laji löytyi vuosikymmenien tauon jälkeen Koillismaalta (Kuusamo, Taivalkoski) ja Korppoosta Varsinais-Suomesta. Kuva: Olli Vesikko

Baptria

Julkaisija - Utgivare

Suomen Perhostutkijain Seura ry

Lepidopterologiska Sällskapet i Finland rf

Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

Lehti postitetaan Suomen Perhostutkijain Seuran

jäsenille. Osoitteenmuutokset seuran toimistoon.

Ilmoitukset - Annonser

1/1 sivu - sida 250 euroa

1/2 sivu - sida 150 euroa

1/4 sivu - sida 80 euroa

Paino-Tryckeri: F.G. Lönnberg, Helsinki

Ulkoasu ja taitto: Timo Lehto

BAPTRIAN TOIMITUS

Päätoimittaja:

Tomi Salin, Kaviokuva 7 A 33, 01200 Vantaa,
puh. 050 596 3264, e-mail: tomi.salin@welho.com

Toimitussihteeri:

Timo Lehto, Snellmaninkatu 19-21 A 11,
00170 Helsinki, puh. 050 338 3725

e-mail: timo.lehto@welho.com

Toimittajat:

Jari Kaitila, Kannuskuja 8 D 37, 01200 Vantaa,
puh. 050 586 8531,

e-mail: jari.kaitila@perhostutkijainseura.fi

Jaakko Kullberg Luonnontieteellinen Keskusmuseo,

Hyönteisosasto, PL 17, 00014 Helsinki,

e-mail: jaakko.kullberg@helsinki.fi

Esko Tuomisto, Ilkantie 13, 01400 Vantaa,

puh. 0400 906 060, e-mail: esko@neodes.pp.fi

Jere Salminen, Kaakkoispolku 2 G 34, 06400 Porvoo

puh. 050 363 7963, e-mail: jere.salminen@pbezone.net

Kuvatoimittaja: **Jari Flinck**, Hiihtomäentie 37 B 16,

00800 Helsinki, puh. 040 559 7146,

e-mail: jari.flinck@yle.fi

Tieteellinen toimittaja: **Lauri Kaila**, Luonnontieteellinen

Keskusmuseo, Hyönteisosasto, PL 17, 00014 Helsinki,

e-mail: lauri.kaila@helsinki.fi

Ruotsinnokset: **Magnus Östman**, Finlands Natur,

Nyländsgatan 24 A, 00120 Helsingfors,

tel. 09-6122 2923, 040 768 5526, fax. 09-6122 2910,

e-mail: magnus.ostman@naturochmiljo.fi

Suomen Perhostutkijain Seura ry

Lepidopterologiska Sällskapet i Finland rf

Toimisto avoinna tiistaisin klo 15–20 (5.5.-16.6.2005 myös torstaisin klo 15–20)

Osoite/Address: Lämmittäjänkatu 2 A, FI-00810 Helsinki

puh. (09) 477 2310, fax. (09) 477 2311

e-mail: toimisto@perhostutkijainseura.fi

www.perhostutkijainseura.fi

Sivujen peruspäivitykset: Timo Lehto, e-mail: timo.t.lehto@welho.com.

Havaintosivut: Jere Kahanpää

Pankkiyhteys - Bankförbindelse Sampo 800019-268583

IBAN: FI0680001900268583, BIC-koodi PSPBFIHH

Hallitus - Styrelse:

Puheenjohtaja - Ordförande

Antti Aalto, Anttilantie 10, 05840 Hyvinkää, puh. (019) 433 885 k, (019) 45 871 t,

(019) 338 231 kesäes., e-mail: anaalto@hotmail.com tai antti.aalto@indicio.fi

Varapuheenjohtaja

Vesa Lepistö, Stadsvikintie 82, 01150 Söderkulla, puh. (09) 272 8778 k,

(09) 6151 8206 t, e-mail: vesa.lepisto@rastor.fi

Taloudenhoitaja

Lassi Jalonen, Isonmastontie 2 as 1, 00980 Helsinki,

puh. 040 557 3000, e-mail: northern@sgic.fi

Muut hallituksen jäsenet:

Petri Hirvonen, Tarmolankatu 22 B 23, 06100 Porvoo,

puh. 050 331 6273, e-mail: petri.hirvonen@loviisa.fi

Jaakko Kullberg, Luonnontieteellinen Keskusmuseo, Hyönteisosasto 00014 Helsinki

puh. 050 328 8886, e-mail: jaakko.kullberg@helsinki.fi

Reima Leinonen, Laajankankaankatu 9 B 13, 87500 Kajaani

puh. 040 529 6896, e-mail: reima.leinonen@ymparisto.fi

Markus Lindberg (*sihteeri*), Meritullinkatu 15 D 45, 00170 Helsinki

puh. 040 701 9891, e-mail: markus.lindberg@abo.fi

Tomi Salin, Kaviokuva 7 A 33, 01200 Vantaa, puh. 050 596 3264,

e-mail: tomi.salin@welho.com

Muut virkailijat:

Toiminnanjohtaja - Verksamhetsledare

Jari Kaitila, Kannuskuja 8 D 37, 01200 Vantaa, puh. 050 586 8531,

e-mail: jari.kaitila@perhostutkijainseura.fi

Kokoussihteeri, Baptrian toimitussihteeri

Timo Lehto, Snellmaninkatu 19-21 A 11, 00170 Helsinki, puh. 050 338 3725,

e-mail: timo.lehto@welho.com

Toimikunnat - Utskott

Eettinen toimikunta: Vesa Lepistö (pj), Erkki Franssila, Jyrki Lehto, Markus Lindberg, Karl-Erik Lundsten

Suojelutoimikunta: Pekka Robert Sundell (pj), Matti Ahola, Petri Hirvonen, Jari Kaitila, Jaakko Kullberg,

Reima Leinonen, Marko Nieminen, Kari Nupponen, Juha Pöyry, Panu Välimäki

Tiedonannot: Jari Kaitila, Jaakko Kullberg, Marko Mutanen, Jorma Wettenhovi

Havaintotoimikunta: Kari Nupponen (pj), Teemu Klemetti (siht), Jari Kaitila, Jaakko Kullberg,

Marko Mutanen

Taloustoimikunta: Lassi Jalonen (pj), Mikael Englund, Jaakko Karvonen, Risto Martikainen

Tulevat kokoukset

Suomen Perhostutkijain Seuran kuukausikokoukset pidetään Helsingin Eläinmuseon suuressa luentosalissa (alakerta) klo 18.30 alkaen.

Maaliskuun 2. keskiviikko: 9.3.2005

- Kari Nupponen; perhostutkimusta Uralilla, vaeltavat lajit Suomen näkökulmasta

Huhtikuu 16.-17.4.2005 viikonloppu-tapahtuma Helsingin Kallvikissa.

- lauantaina 16.4.50-vuotisjuhlakokous ja illalla juhlaillallinen

- sunnuntaina 17.4. Suomen ja lähialueiden perhoskesä 2004

Tarkempi ohjelma sivuilla 104–105.

Lämpimästi tervetuloa!

Kokousohjelmia tarkennetaan nettisivuille, aina kun tietoa saadaan lisää.

Baptria

PÄÄKIRJOITUS

Ilmatieteen laitoksen säätilastoista ilmenee, että juhluvoittemme 2005 tammikuu on ollut lähes koko maassa keskilämpötilaltaan yksi lämpimimmistä viimeisen sadan vuoden aikana. Miten tämä vaikuttaa perhoslajistomme uustulokkaihin ja toukkatalvehtijoihin, entä aikuistalvehtijoihin? Tuleva kesä kertonee enemmän.

Kuva: Auro Pankkila

Kevättä odotellessa

Aäneti kuu käy kulkuaan, puissa lunta on valkeanaan, katujen päällä on lunta. Tonttu ei vaan saa unta. Näin kauniisti kuvataan talviaikaa Viktor Rydbergin joululaulussa. Valter Juvan suomentaman laulun kertoma jatkuu: Vaiti metsä on, alla jään kaikki elämä makaa, koski kuohuvi yksinään humuten metsän takaa. Etelä-Suomeenkin on saatu pitkästä aikaa reilusti lunta mutta mitä tekevätään helisevässä helmikuussa metsiemme näkymättömät olennot: keijut, hiidet, näkit, maahiset, liikkiöt ja kakkiaiset sekä muut perhoskeräilijät? Noiden muiden talviaskareista en paljoa tiedä mutta perhosharrastajilla puuhaa riittää.

Pakasteet täytyy tyhjentää tulevaa kesää varten, levityslaudat pursuavat perhosia ja laatikot täyttyvät uusista kokoelmayksilöistä. Kokoelmia täydennetään, järjestetään ja uudelleen järjestetään, vauhti on päällä, savu nousee korvista. Aika kuluu nopeasti harrastuksen parissa eikä vapaa-aika ehdi muodostua ongelmaksi. Pian alkaa syötti- ja valorysien kunnostus pyyntikuntoon ja voihan niitä taas rakentaa parikymmentä lisää. Rysillä pyydystäminen on selvästi lisääntynyt ja keskittynyt entisestään etelärannikolle. Kasvanut rysien määrä voi aikaan saada ongelmatilanteita, joilta ei viime kesänäkään aivan vältytty.

Toivon, että kaikki keräilijät kunnioittaisivat vähän enemmän toisiaan ja etenkin harrastajakaverien vaivalla hankkimien rysäpaikkojen koskemattomuutta. En usko, että jonkun kiintoisan perhoshavainnon ilmoittaminen esimerkiksi seuran nettisivuilla, on tarkoitettu avoimeksi kutsuksi mennä rohuamaan perhosia toisen keräilijän aiemmin sijoittamien rysien lähipiiristä. Tällainen käytös on huolestuttavassa määrin lisääntynyt. Moni harrastaja ei uskalla tai halua enää ilmoittaa havaintojaan, kun pelkää siitä mahdollisesti aiheutuvia ongelmia. Ei näin saisi olla! Sovitaanko, ihan juhluvoiton kunniaksi, että käytetään maastossa enemmän harkintaa ja nähdään vähän itsekin vaivaa perhospaikkojen etsimiseksi. Kehotan palauttamaan mieleen eettisen toimikunnan aiheesta laatimat ansiokkaat ohjeet.

Kovan keräilyvietetin luulisi poikivan myös huomattavan määrän havaintotietoa, joka sitten ilmoitetaan seuralle käytettäväksi

esimerkiksi tiedonantoartikkelien kirjoittamisen pohjana. Näin ei kuitenkaan ole käynyt läheskään kaikkien perhosmiesten kohdalla. Monen ”vakavasti” otettavan harrastajan merkittävätkin havainnot loistavat poissaolollaan. Viimeiseksi havaintotiedon jättöpäiväksi oli toivottu 15.1.2005, mielestäni aivan perustellusti. Tiedonantoja näyttää kuitenkin tippuvan vähitellen, lähes joka päivä tulee seuran toimistolle vähän myöhästyneitä kirjeitä ja sähköpostilla lähetettyjä Excel-taulukoita. Hyvä näin! Kaikki sähköisessä muodossa tallennetut havainnot ehtivät vielä mukaan, ja lisäksi aikaa tiedonantojen jättämiselle uskallan luvata koko helmikuun. Joten ystävät hyvät, tarttuka vaan rohkeasti itseänne niskasta ja nostakaa suosta. Kaikki havainnot, jotka katsotte merkittäviksi, ovat tärkeitä ja niille löytyy varmasti käyttöä monien tutkimusten ja kirjoitusten taustatukena. Tutustukaa viime jäsenlehdessä julkaistuihin sähköisen tiedonantolomakkeen täyttöohjeisiin ja ilmoittakaa myös havaintonne ohjeiden mukaisesti. Tämä on erityisen tärkeää havaintojen jatkokäsittelyn kannalta.

Baptrian valokuvauskilpailuun on osallistunut mukavasti perhosharrastajia ja jo nyt on toimitukselle lähetetty kuvia todella erikoisista aberratiivisista yksilöistä. Kuvien laatu on yllättävänkin korkeatasoista mutta yksilöiden taustojen väritys on ollut vaihtelevan kirjavaa. Käyttäkää valkoista taustapaperia kuvatessanne, paitsi jos kuvaatte albinistista (valkoista) yksilöä, silloin hyvä taustan väri on vaalean sininen. Toivon paperikuvilla osallistuneiden, koskee myös aiemmin lähetettyjä paperikuvia, lähettävän myös negatiivit lainaksi jotta kuvat saadaan korkeatasoisina painettua jäsenlehtemme juhlanumeroon. Aikaa kuvien lähettämiseksi on koko helmikuu, ja pikuperhostenkin kuvilla saa osallistua, vai eikö niillä esiinny poikkeavuuksia?

Hyvää alkanutta juhluvoittoa toimituksen puolesta.

Tomi Salin
päätoimittaja

TILAA ITSELLESI UUTUUSKIRJA!

Suomen päiväperhoset elinympäristössään

Olli Marttila

Uutuuskirjaa tarjotaan Seuran jäsenille 25 %:n alennuksella hintaan 49,00 euroa (+ postitettaessa toimituskulut). Ennakotilaukset pyydetään tekemään maaliskuun loppuun mennessä (31.3.2005). Tilaus- ja maksuohjeet lähetetään helmikuussa samassa kuussa Seuran jäsenmaksukirjeen kanssa.

Uudenlainen puheenvuoro maamme perhosista

Juuri nyt päiväperhoslajistomme elää keskellä suurinta murrostaan. Lyhyessä ajassa monen lajin asema on muuttunut, uhanalaisia on paljon, aiemmat levinneisyysrajat ovat murtuneet, käsitykset lajien yleisyydestä ja runsaudesta ovat kokeneet mullistuksia, ja pysyvä faunamme on saanut uusia lajeja.

Lajistomme elää kiistatta muutosten aikoja, mutta perhosista kiinnostuneiden kaksi useimmin toistamaa kysymystä ovat pysyneet ennallaan: "Mikä laji, missä lentää?" Ensimmäiseen kysymykseen päiväperhoskirjallisuus on tarjonnut hyvin vastauksia, vaikka tietojen päivittäminen onkin loputonta työtä. Sen sijaan jälkimmäiseen kysymykseen vastauksia on saatu odottaa monen lajin osalta.

Juuri nyt tarvitaan aikaisemmista käsikirjoista poikkeava, vahvasti elinympäristöihin painottuva teos, sellainen kirja, joka antaa aikaisempaa täsmällisempää tietoa lajien nivoutumisesta osaksi suomalaista luontoa. Monestakin syystä. Päiväperhosten toiminnallista suhdetta elinympäristöönsä halutaan ymmärtää entistä paremmin, tietoa tarvitaan suojelu- ja hoitohankkeita varten, ja kovaa vauhtia muuttuvissa oloissa elinympäristöistä on ollut selvää dokumentoinnin tarvetta.

Näyttävässä käsikirjassa täsmätietoa elinympäristöistä

Uusi kirja esittelee kokoelmakuvataulujen tuella Suomen jokaisesta 119 lajista ajankohdallisen tiedon tunnistamisesta perhosen nykytilanteeseen maassamme. Vahva painotus on elinympäristöissä. Niitä koskevat laitekstit jakautuvat yleisosaan ja täsmäosaan.

Ensin mainitussa arvioidaan lajin suhdetta ympäristöönsä ja annetaan keskeiset elinympäristöt. Täsmäosassa pureudutaan seikkaperäisesti ns. kohdeympäristön avulla yhteen lajin tyypilliseen ja pitkäaikaiseen, havaintoesimerkinä käytettävään elinpaikkaan.

Kohdeympäristön selvitys on tehty tarkoin vaadituissa oloissa Suomen jokaisen vakituisen lajin elinpaikalla. Tästä annetaan luonnon yleiset olosuhteet, paikan ja perhosen historia, ja kasvillisuus kuvataan tarkoin ilmentäjälajeineen. Luonnon vuotuista aikataulua havainnollistetaan kasvien kukinnan ja muiden kohdeympäristössä tavattujen päiväperhosten avulla. Tekstiin liittyy suuressa koossa värikuva kohdeympäristöstä (21 x 21 cm) ja luontokuva lajista.

Kirjan erillisluvuissa käsitellään laajasti elinympäristöjä, mm. niiden rakennetta, merkitystä, mesikasveja, muutoksia, hoitoa ja tulevaisuutta. Taustoina ovat Suomen eliömaantiede, lajien uhanalaisuus, ihmistoiminta ja ilmastonmuutos. Harrastukseen liittyen esitellään järjestötoimintaa, meneillään olevia seurantoja ja nykyaikaisia harrastustapoja. Niin ikään kirja antaa tietoja perhospuutarhan perustamisesta ja kuinka hoidat omaa perhosniittyä.

Etelänhopeatäplä on Suomessa vakituinen laji, joka lentää silloin kun suoputket kukkivat parhaimmillaan. Kasvi on perhosen elinpaikoilla yksi tavallisimmista. Niin ovat myös suo-orvokki, isokarpalo, järviruoko, rantakukka, ranta-alpi, keltakurjenmiekkä ja suomyrtti. Yllätys, vai?

Suomen päiväperhoset elinympäristössään: bibliografiset tiedot

Sivun koko:	21 x 30 cm (suunnilleen sama kuin Baptrian sivu)
Sidosasu:	Sidottu, kovakantinen irrotettavalla suojakannella
Laajuus:	272 sivua, 270 värikuva, yli 120 karttaa, taulukoita, piirroksia
Taitto:	Sakke Yrjölä / Vire design Oy
Värierottelut:	HEKU Offset-Kopio Oy (400 dpi)
Paperi:	UPM Finesse 150 g
Paino ja sidonta:	Karisto Oy (paino 80-linjaisena)
Kustantaja:	AURIS
Ilmestyy:	Syyskuu 2005
Kirjakauppahinta:	65,00 euroa

HUOM! Seuran toimisto ja tarvikevälitys ovat avoinna tiistaisin klo 15–20. Aikavälillä 5.5.–16.6. toimisto on avoinna myös torstaisin klo 15–20.

Stipendejä haettavana

Vuoden 2005 stipendit ovat haettavana. Tutkimukseen tarkoitettuja stipendejä jaetaan juhlavuonna sekä Lankialan että Karvosen rahastosta. Toiminnalliset stipendit jaetaan Lankialan rahastosta.

Tutkimukselliset apurahat:

- Hakijana voivat olla yksittäinen henkilö tai harrastajien ryhmä,
- Stipendivaroista vähintään kolmasosa käytetään "uusien lupaavien hakijoiden" selvityksiin (ns. harrastaja-sarja),
- Hakija, joka on nostanut stipendin edellisenä vuonna, ei voi saada stipendiä seuraavana vuonna,
- Jos kyseessä on selvästi jatkuva projekti, voidaan edellisestä kuitenkin poiketa ja apurahaa myöntää myöntää useampana peräkkäisenä vuonna,
- Stipendien jakamisen yhtenä vaatimuksena edellytetään hakijalta, että hän esittää tutkimuksen aiheeseen ja "tieteelliseen" tasoon suhteutetun tutkimussuunnitelman tai selvän idean (harrastajasarjassakaan ei ideaksi pelkästään riitä "anon xxxx euroa avustusta zzzz kunnan perhosfaunan tutkimiseen"),
- Stipendien jakamisessa painotetaan Suomen ja sen lähialuefaunaan liittyviä projekteja (maantieteellisesti "kaukaisemmat" tai laajemmat projektit voivat olla stipendiraioitettavia, mikäli ne ovat perhostutkimuksen kannalta poikkeuksellisen merkittäviä tai mielenkiintoisia ja niillä voi olla vaikutusta tai yhteyttä suomalaisen perhosfaunan selvittämiseen tai kun projektin rahoitus vaatii useita rahoituslähteitä) ja
- Hakija myös sitoutuu esittämään projektinsa päätyttyä sitä koskevan loppuraportin tai muun yhteenvedon tuloksista, tapauskohtaisesti sovittavassa laajuudessa ja muodossa.

Hakemukset on toimitettava kirjallisina 25.3.2005 mennessä Seuran toimistoon (Lämmittäjänkatu 2 A, 00810 Helsinki) tai mieluummin sähköisessä muodossa toimisto@perhostutkijainseura.fi

Toiminnalliset apurahat:

- Kulukorvauspohjaista apurahaa voi hakea milloin tahansa kauden aikana,
- Toiminnanjohtaja päättää hakemuksista tarkoitukseen varattujen varojen rajoissa,
- Apurahaa voi hakea esimerkiksi Seuran jäsenille avointen tilaisuuksien tai yhteisretkien järjestämiseen (kyseeseen tulevat lajiryhmä-symposiumit tai vastaavat sekä muut retkiluonteiset "oppimistilaisuudet" ja muukin alueellinen kokoustoiminta sekä perhosten elinympäristöjen kunnossapitotalkoiden järjestäminen),
- Rahoitusta voivat saada myös PALLE-projektin kaltaiset, stipendienhakuajojen ulkopuoliset merkittävät tutkimushankkeet, ja lisäksi toivomme, että
- Tilaisuuksista ja hankkeista aina tiedotettaisiin Baptriassa ja Seuran nettisivuilla.

Toiminnallisen apurahan tarkoitus on tukea ja aktivoida jäsenistöä toimimaan ja tekemistä. Mahdollistamalla jäsenistön omaehtoinen toiminta, voidaan katsoa Seuran toiminnan laajenevan sekä maantieteellisesti että uudempien jäsenten suuntaan, ilman Seuran suoranaisia ponnisteluja ja "holhousta".

Hakemukset on toimitettava hyvissä ajoin ennen tapahtumasta ilmoittamista Seuran toimistoon: (Lämmittäjänkatu 2 A, 00810 Helsinki) tai mieluummin sähköisessä muodossa toimisto@perhostutkijainseura.fi.

Pohjanmaan Perhoskerhon kokous

Pohjanmaan perhoskerhon talvikokous pidetään Ylivieskassa 5.3.2005 klo 15.00 alkaen. Kokouspaikkana on ravintola Myllyrannan kokous-tila, Kauppakatu 14. Ohjelmassa mm.:

Juhani Itämies:	Pikkuperhosista
Jukka Ollila:	Haapaperhonen
Seppo Kontiokari:	Keski-Pohjanmaalla Genitaalipreparaat- tien valmistaminen
Matti Ahola:	KP:n havaintoja 2004
Seppo Kontiokari:	EP:n havaintoja 2004 Kerhon toiminta v. 2005

Ravintola Myllyrannassa on mahdollisuus ruokailla. Myös yöpyminen on mahdollista hintaan 15 €/hlö yhteismajoituksena ilman aamiaista. Ravintolan puhelin: (08) 424 236 ja email: vieska@vieska.net. Tietoja löytyy myös sivuilta www.vieska.net.

Tilaisuus on tarkoitettu kaikille SPS:n jäsenille ja muille kiinnostuneille.

Tervetuloa!

Tarvikevälitys tiedottaa

Tarvikevälityksen vastaavaksi hoitajaksi palataan työntekijä vuoden 2005 alussa. Tarvikevarastoa on kasvatettu vuoden 2004 aikana siten, että kaikkia tuotteita pitäisi olla koko ajan saatavilla. Joidenkin vaikeasti saatavien tuotteiden kohdalla voi tosin tulla tilanteita, jolloin varaston puskuri ei riitä täyttämään kysyntää. Näillä toimilla pyritään parantamaan varsinkin postimyynnin toimintaa ja tavoitteena onkin, että jokainen tilaaja saisi tarvitseensa enintään kahden viikon odotusajalla.

Vuoden 2005 alusta tarvikevälityksen tilauksia otetaan vastaan sähköpostiosoitteeseen perhostarvike@luukku.com sekä puhelinnumeron **050 561 6760**. Tilauksia voi edelleenkin tehdä myös toimiston puhelinnumeron sen aukioloaikoina, mutta olisi toivottavaa, että kaikki tilaukset tehtäisiin tarvikevälityksen suoraan puhelinnumeron.

Kevään aikana teetetään lisää maapyydyksiä joihin lampun voi asentaa haluttaessa pystyasentoon (ks. kuva). Niiden tarpeen karvoittamiseksi kaikkia halukkaita pyydetään tekemään ennakkotilaus em. sähköpostiosoitteeseen, jotta rysiä riittää varmasti kaikille halukkaille ennen kesää. Teethän ennakkotilaukseeni tarvikevälitykseen viimeistään helmikuun 2005 loppuun mennessä, niin saat tuotteen **erikoishintaan:** maarysä ilman lampunkantaa ja kattoa 55 € (norm. 65 €), täysin varusteltuna E40-lampun kannalla (ns. goljat kanta) ja UV-valon läpäisevällä katolla yhteishintaan 100 € (norm. 114 €).

Lisää ajankohtaista tietoa tarvikevälityksestä saat seuran nettisivuilta ja jäsenmaksukirjeen yhteydessä postitettavasta tiedotteesta.

Päätettyä

• Seuran kokouksessa Helsingissä 9.12.2004 valittiin erovuoroisten hallitusten jäsenten tilalle: Lassi Jalonen Helsingistä, Jaakko Kullberg Helsingistä ja Tomi Salin Vantaalta.

Etsitään ilmoitusmyyjiä

• Huhtikuussa ilmestyvän Baptrian juhlanumeron toteuttamiseksi toimitus varaa lehteen ilmoituspaikkoja. Mikäli olet halukas auttamaan ilmoitusmyynnissä, ota pikaisesti yhteyttä Lassi Jaloseen: northern@sgic.fi Ilmoitusmyyjille luvassa palkkioita.

PERHOSHARRASTUKSEN EETTISET PERIAATTEET

Perhosharrastuksen eettisten ohjeiden taustaa

Mikä on "oikea" tapa harrastaa tai tutkia perhosia? Tästä kysymyksestä on keskustelua käyty luultavasti läpi Suomen Perhostutkijain Seuran 50-vuotisen toiminnan. Erityisen vilkasta tämä keskustelu oli 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alussa, jolloin myös julkisuudessa näkyi aika ajoin muun muassa yleisön-osastokirjoituksia, joissa perhosten keräilyä vastustettiin ja kauhisteltiin. Noihin ehkä hyvää tarkoittaviin, mutta perusteelliseen tietämättömyyteen perustuviin kirjoituksiin myös vastailtiin harrastajien ja tutkijoiden puolelta ahkerasti. Vielä 90-luvun alussa Helsingin Sanomien Luonto-palstalla eräs "asiantunteva" kirjoittaja valisti lukijoita kertomalla haavin ja myrkkypullon olevan historian ja kameran ja kiikarin olevan harrastajan tärkeimmät työvälineet. "Miksi perhosia pitäisi tappaa kokoelmiksi, kun ei lintujakaan havainnoida haulikolla", tämä lintumies järjeili.

Eräiden perhosten rauhoitukset 1980-luvun lopulla nostivat harrastajille uhkakuvaksi laajamittaisten keräilykieltojen mahdollisuuden myös Suomessa, joidenkin Euroopan maiden mallin mukaisesti. Tietoisuus uhasta alkoi näkyä tyrehtyttäen havaintotietojen ilmoittamista harvinaisimmista lajeista. Tämä lisäsi entisestään epäluuloja perhoskeräilyä, harrastuskäytäntöä ja harrastajien etiikkaa kohtaan. Oli tullut aika linjata sitä "oikeaa" tapaa harrastaa ja tutkia perhosia.

Jo vuonna 1983 oli Suomen Perhostutkijain Seurassa kirjattu ensimmäistä kertaa periaatteet hyvästä perhosten harrastustavasta ja harrastajien käyttäytymisestä. Tällöin annettiin suositus tiedon kulun edistämisestä ja ensihavainnon tekijän aseman turvaamisesta. Vuonna 1987 ohjeita syvennettiin ja täydennettiin julkaisemalla uudet "Perhosten keräilyä koskevat säännöt" ja tässä vaiheessa myös suojelunäkökohdat harrastuksessa nousivat keskinäisten pelisääntöjen rinnalle. Lopulta vuonna 1997 vahvistettiin seuran yleiskokouksessa kattava ohjeisto ohjaamaan hyvää, eettisesti kestävästä, perhosharrastustapaa. Eettisiä ohjeita on tämän jälkeenkin osittain täsmennetty ja täydennetty, viimeksi alkuvuodesta 2004.

Ohjeiston tavoitteet tiiviisti

Eettisten ohjeiden keskeisiä tavoitteita ovat:

- perhosten suojelunäkökohtien riittävä huomioon ottaminen niitä kerätessä,
- havaintotietojen tallentaminen yhteiseen käyttöön ja tutkimuksen pohjaksi,
- hyväksyttävien ja ei-toivottavien keräysmenetelmien määrittäminen,
- harrastajien yhteistoiminnan edistäminen ja ristiriitatilanteiden ehkäisy,
- harrastajien ja ulkopuolisten välisten pelisääntöjen määrittely ja häiriöiden ehkäisy ja
- harrastuksen ja tutkimuksen edellytysten turvaaminen myönteisen julkisuuskuvan avulla.

Kaikessa toiminnassa on keskeistä noudattaa sellaisia pelisääntöjä, joilla turvataan perhosharrastuksen ja tutkimuksen oikeutus, monimuotoisuus ja "elinehdot" myös tulevaisuudessa. Oikeutuksen ydin kiteytyy kuitenkin perhosten suojeluun, vaikka "asioihin perehtymätön" voi ymmärrettävästi pitää perustelua paradoksaalisena. Perhosten suojelu ei kuitenkaan ole mahdollista ilman riittävää lajikohtaista tietoa. Valtaosa perhosten esiintymiseen liittyvästä havaintotiedosta saadaan harrastajilta ja käytännössä hankitaan pääosin sellaisilla menetelmillä, jotka merkitsevät väistämättä joidenkin perhosyksilöiden kuolemaa. Sama tilanne koskee tietysti muitakin hyönteisiä. Näin aiheutetulla hävikillä jotain tiettyä populaatiota kohtaan ei kuitenkaan ole mitään merkitystä, vaan se peittyi kokonaan luonnollisen hävikin ja tuhoutuvuuden alle. Populaatioiden koko on usein suunnaton, sisältäen miljoonia jopa miljardeja yksilöitä ja tuhoutuvuus lähes yhtä suurta. Kriitikon kannattaa lukea aiheesta vaikkapa emeritusprofessori Pekka Nuortevan puheenvuoro Luonnontutkija-lehdestä 5/98.

Suomen Perhostutkijain Seuran laatima perhosharrastuksen ohjeisto lienee lajissaan ainutlaatuinen sekä kattavuutensa että sisällön informatiivisuuden suhteen. Se kelpaa hyväksi esimerkiksi mihin maahan tahansa. Ohjeisto on nähtävillä mm. seuran nettisivuilla, ja jokainen uusi jäsen saa sen käyttöönsä seuraan liittymisen yhteydessä. Eettiset oh-

jeet eivät ole pelkkä julistus, vaan ohjeiden noudattamista ja toimivuutta seurataan jatkuvasti ja mahdollisiin ongelmatilanteisiin puututaan nopeasti. Tätä varten on perustettu seuran hallituksen alaisuuteen erityinen eettinen toimikunta.

Mikä eettinen toimikunta on ja mitä se tekee?

Eettisen toimikunnan tehtävänä on seurata perhosharrastuksen ja tutkimuksen menettelytapoja, valmistella tarvittaessa harrastusta ja keräämistä rajoittavia ohjeita ja suosituksia sekä täydentää niitä tarvittaessa. Lisäksi toimikunta selvittää tilanteita, joissa hyvää harrastustapaa epäillään rikotun tai tietoon on tullut muita tilanteita, joissa on esiintynyt ristiriitatilanteita harrastajien tai ulkopuolisten välillä. Eettisen toimikunnan työ nojautuu SPS:n sääntöihin ja perhosharrastuksen ohjeistoon, jonka noudattamiseen seuran jäsenet ovat liittyessään sitoutuneet.

Toimikunta ei ole poliisivaltuuksin toimiva elin, joka voisi tehdä laajoja tutkimuksia, partioida maastossa, selvittää kaikkia rikkomuksia tai saattaa "rosvoja" edesvastuuseen. Toimikunnan resurssit ja mahdollisuudet ovat rajallisia ja painopiste on ennaltaehkäisyssä, tiedottamisessa ja valistamisessa. Aktiivista seurantaa ja valvontaa kuitenkin tehdään alueilla, joilla ongelmia esiintyy eniten. Olenaisista kuitenkin on se, että toimikunta saa käyttöönsä mahdollisimman nopeasti tiedot ongelmatilanteista ja pystyy reagoimaan mahdollisuuksiensa rajoissa. Esimerkiksi varkaus- ja ilkivaltatapauksissa on ratkaisevaa se, että tapahtuneesta saadaan nopeasti kokonaiskuva ja näin ehkä voidaan estää vielä tapahtumassa olevat koiruudet. Ilman jäsenistön aktiivista apua ei tuloksia saada.

Tyypillisiä ongelmatilanteita ja rikkomuksia

Tavallisimmat tilanteet, joita eettinen toimikunta joutuu selvittämään, ovat maastoon asennettujen kestopyydysten ja laitteiden varkaudet tai niihin kohdistunut ilkivalta. Näihin liittyy joskus myös keräysasiassa olevan materiaalin penkominen ja jopa perhosten suoranaista varastamista.

Toinen tyypillinen rikkomus liittyy joidenkin harrastajien käyttäytymiseen. Keskinäinen ”kilpailu” esimerkiksi hyvistä keräyspaikoista johtaa yhä edelleen ristiriitoihin tai jopa häirintään ja pahimmillaan ilkivaltaan. Harvinaisuuksien haalinta puolestaan johtaa liian usein siihen, että suppeille alueille kasaantuu paljon harrastajia haaveineen, rysineen tai valoineen ja lakanoineen. Tämä puolestaan voi ärsyttää ulkopuolisia tai paikallisia ihmisiä. Valitettavasti myös muunlaista häiriötä, roskaamista, viljelmien tai taimikkojen vahingoittamista sattuu silloin tällöin. Hyvin tavallista on edelleen se, että kiinteitä pyydyksiä asetetaan maastoon ilman maanomistajan lupaa tai ilman että pyydyksissä on asianmukaisia yhteystietoja.

Kuluneena kesänä 2004 tuli valitettavan paljon tietoja juuri harrastajien keskinäisistä ristiriidoista ja ”kilpailutilanteista”, sekä valituksia harrastajien ja keräilyn keskittymisestä ilmeisen häiritsevällä tavalla muun muassa eräälle Inkoon tuntumassa olevalle suositulle lehtoalueelle. Tuntuu melko kummalliselta, että siitä huolimatta että ohjeet ovat varsin selviä ja jopa arkijärjen käyttö täysin sallittua, niin samankaltaiset ongelmat vain toistuvat yhä uudelleen. Tällaiseen tullaan nyt puuttumaan yhä tiukemmin.

Huolestuttavaa on myös se että, ja ehkä juuri edellä mainittujen ilmiöiden seurauksena, merkittäviä havaintotietoja jätetään yhä useammin kertomatta. Hyvien havaintopaikkojen ja harvinaisten lajien esiintymien salaaminen voi olla ymmärrettävä, mutta väärä keino. Tällaisestakin harrastuskulttuurista tulee päästä eroon. Eettinen ohjeisto antaa kohtuullisen hyvät mahdollisuudet suojata ja rauhoittaa arat alueet yleisiltä keräilyryntäyksiltä. Tätä mahdollisuutta ei vain vieläkään osata riittävästi käyttää. Samalla tietysti vaaditaan kaikilta harrastajilta vastuuntuntoa, järkeä ja malttia.

Epäiltyjen rikkomusten käsittely ja seuraamukset

Eettinen toimikunta voi ottaa tutkittavakseen tapauksia omasta aloitteestaan, seuran hallituksen ja yleiskokousten aloitteesta tai yksittäisen jäsenen pyynnöstä. Toimikunta reagoi myös seuran ulkopuolisen tahon pyytäessä toimikunnalta nimettyyn tilanteeseen liittyen selvitystä tai toimenpidettä. Toimikunta ei yleensä lähde selvittämään nimettömänä tehtyjä ilmiantoja, huhuja, juoruja tai muita tarkemmin yksilöimättömiä tapauksia, paitsi jos on perusteltua epäillä näihin liittyvän vakavan rikkomuksen mahdollisuus. Eettisen toimikunnan työ ei myöskään koske sellaista seuran jäsenten toimintaa tai käyttäytymistä, jolla ei ole suoraa yhteyttä perhosharrastuk-

sen ohjeiston noudattamiseen varsinaisissa harrastustilanteissa.

Eettinen toimikunta ei ole tuomioistuin tai viranomainen. Se toimii ja arvioi tietoonsa tulleita tapauksia yleisesti hyväksyttävien oikeusperiaatteiden mukaisesti. Jokainen tutkittava tapaus arvioidaan erikseen tiedossa olevien tosiseikkojen, todisteiden, mahdollisten silminnäkijähavaintojen ja niiden perusteella tehtävien johtopäätösten pohjalta. Seuraamuksia ei langeteta pelkän epäilyn, vahvankaan perusteella. Yhdistyslaki ja SPS:n säännöt määrittelevät sen minkälaisia seuraamuksia seuran jäsenille voidaan langettaa.

Seuraamuksia ja rangaistuksia voidaan kohdistaa vain seuran jäseniin. Seuran toivomuksena kuitenkin on, että seuraan kuulumattomatkin perhosharrastajat noudattaisivat eettistä ohjeistoa. Kun ulkopuolisen epäillään syyllistyneen luonnonsuojelurikokseen tai vastaavaan, tehdään ilmianto viranomaiselle.

Vakavimmissa tapauksissa, joissa jäsen on toiminut seuran tarkoituksen tai annettujen ohjeiden vastaisesti voidaan hänet erottaa Suomen Perhostutkijain Seuran jäsenyydestä joko määräajaksi tai kokonaan. Eettinen toimikunta tutkii tietoon tulleet tapaukset, tekee niistä johtopäätökset ja antaa ehdotukset seuran hallitukselle, joka edelleen tekee oman ehdotuksensa mahdollisesta erottamisesta seuran yleiskokoukselle. Jäsen voidaan erottaa ainoastaan yleiskokouksen päätöksellä. Erottamisessaan liittyy aina vakavaan ja yleensä tahalliseen rikkomukseen seuraa ja annettuja ohjeistoja kohtaan. Tällaisia rikkomuksia voivat olla esimerkiksi vakava luonnonsuojelurikkomus, perättömiin havaintotietojen antaminen, toisiin harrastajiin kohdistuneet varkaudet ja ilkivalta sekä muut seuran ja harrastuksen yleistä mainetta ja toimintaa vakavasti haittaavat teot. Myös useat, toistuvat pienemmät rikkomukset voivat johtaa erottamiseen.

Lievemmissä rikkomuksissa eettinen toimikunta voi ehdottaa seuraamukseksi joko varoituksen ja hyvin lievissä rikkomuksissa huomautuksen antamista asianomaiselle. Joissakin tapauksissa, esimerkiksi kun kyseessä on hyvin nuori ja aloitteleva harrastaja, voi riittää opastava ja neuvova keskustelu. Varoituksesta ja huomautuksesta päätöksen tekee SPS:n hallitus, eikä niitä käsitellä seuran yleiskokouksessa. Eettinen toimikunta voi myös ehdottaa, että rikkomuksista, lievästikin, laaditaan lyhyet selostukset Baptrian, mutta ilman asianomaisten nimiä. Lievimät tapaukset voidaan seuran hallituksessa käsitellä nimettöminä niin, että vain toimikunnalla ja asianosaisilla ovat tiedossa epäiltyjen tai rangaistujen henkilöllisyys. Eettinen toimikunta ei anna ulkopuolisille tie-

toa tutkittavanaan olevista tapauksista, vaan käsittely on luottamuksellista, kunnes ratkaisu on tehty. Tapauksen tutkiminen voi joskus edellyttää tietojen hankkimista melko laajaltakin joukolta ihmisiä. Näissäkin tilanteissa tietojen luottamuksellisuutta korostetaan.

Se ”oikea” tapa

Palatakseni alussa esiin heittäämäni kysymykseen. Mikä on ”oikea” tapa harrastaa tai tutkia perhosia? Vastaukseni on: Oikeita tapoja voi olla monia. Jokaisella perhosista kiinnostuneella on oikeus harrastaa ja tutkia omalla tavallaan. Haavin ja myrkkypurkin käyttö on sallittua. Houkuttelu valolla ja lakanalla tai syöteillä on sallittua. Valvottujen ja automaattisesti toimivien rysien käyttö on sallittua. Munitus ja kasvattaminen ovat sallittuja. Kokoelman kerääminen on sallittua. Perhosten havainnointi, kiikarointi, valokuvaus ja linjalaskennat ovat sallittuja. Perhosten katselu ja ihailu vapaina luonnossa on sallittua. Eikä perhosten vaihtotoimintaakaan ole kiellettyä. Mutta kaikissa tavoissa ja tilanteissa vain niissä puitteissa ja niillä ehdoilla ja rajoituksilla, joita Suomen lait ja asetukset, jokamiehen oikeudet, Seuran omat eettiset ohjeet ja muut suositukset, sekä viimekädessä harrastajan oma järki ja eettinen vastuuntunto sallivat. Näin turvaamme hienon harrastuksemme edellytykset ja oikeuden myös tulevaisuudessa.

Vesa Lepistö, Sipoo
SPS:n Eettisen toimikunnan
puheenjohtaja

Perhosharrastaja vuodesta 1955 lähtien

Lisätietoja SPS:n eettisistä säännöistä ja eettisen toimikunnan työstä saat ottamalla yhteyttä:

Vesa Lepistö

Eettisen toimikunnan puheenjohtaja,
puh. 0400-967104 ja (09) 272 8778,
email vesa.lepisto@rastor.fi

Jari-Pekka Kaitila

SPS Toiminnanjohtaja,
puh. 050-586 8531, ja (09) 477 2310 (toimisto),
email jari.kaitila@perhostutkijainseura.fi

50-vuotisjuhlavuositapahtuma 16.–17.4.2005

Tämän vuoden perhosviikonloppu vietetään poikkeuksellisen juhlavissa merkeissä, onhan nyt meneillään seuran 50. toimintavuosi. Tapahtumapaikkana toimii Kokouskeskus Kallvik, joka sijaitsee kauniilla harjulla meren rannalla Helsingin Vuosaaressa. Käytössämme on 220 hengen auditorio sekä kolme–neljä neuvotteluhuonetta, jotka ovat varattu tarvikevälityksen ja kuoriais- ja kaksisiipistyöryhmien käyttöön. Lauantai-iltana vietämme seuramme 50-vuotisjuhlia illallisen merkeissä. Juhlia jatkamme alakeran yökerhossa pikkutunneille saakka. Myös tarjolla olevat majoitustilat sijaitsevat samassa pihapiirissä.

OSALLISTUMISMAKSUT

molemmat päivät	45 €
lauantai	25 €
sunnuntai	25 €

Hinnat sisältävät kokousohjelman ja -materiaalin sekä lounaan seisovasta pöydästä ja iltapäiväkahvin kahvileipiin.

Kokousohjelman hinta ilman ruokailuja:

molemmat päivät	15 €
lauantai tai sunnuntai	10 €

MAJOITUS

2 hengen huoneessa	48 €/hlö
1 hengen huoneessa	70 €

Majoitus sisältää aamiaisen.

Mikäli haluat majoittautua jonkun tietyn henkilön kanssa samassa kahden hengen huoneessa, mainitse siitä ilmoittautumisen yhteydessä.

SAUNA

Lauantai-iltapäivällä klo 17-19 on mahdollisuus saunaan. Käytössämme on uima-allasosasto saunoineen. Sauna sisältyy ohjelman hintaan.

50-VUOTISJUHLAILLALLINEN

Lauantaina 16.4.2005 klo 20 alkaen vietämme yhteistä iltaa 50 vuotta täyttävän seuramme juhlaillallisen merkeissä. Illallisen hinta on 56 €. Luvassa on "virallista" ohjelmaa ja herkullista ruokaa ja juomaa. Juhlava pukeutuminen on suotavaa. Jatkot vietämme alakeran "yökerhossa" aina klo 02:een asti. Juhlaillalliselle mahtuu mukaan 200 ensimmäistä ilmoittautujaa, eli toimi nopeasti. Halutessasi voit osallistua pelkästään juhlaillalliselle.

TARVIKEVÄLITYS

Kokouspaikalla toimii seuran tarvikevälitys, josta saat ostettua mukaasi kaikkia valikoimassamme olevia tarvikkeita neuloista maarysiin ja T-paitoihin. Mikäli haluat varmistua, että tarvitsemasi erikoisempaa tuotetta on varmasti tarjolla tai olet ostamassa ison erän jotakin tuotetta, ota yhteyttä tarvikevälitykseen ennen tapahtumaa, jotta voimme varmistaa tuotteen saatavuuden ja palvella sinua mahdollisimman hyvin. Tarvikevälityksen yhteydessä myymme pois osan seuran vanhaa varastoa erikoishintaan, joten sinulla on mahdollisuus tehdä hyviä ja edullisia löytöjä: tarjolla on vanhoja lehtiä ja kirjoja, levityslautoja sekä erä muita tarvikkeita.

ALUSTAVA OHJELMA

Lauantai 16.4.2005

- 9.30 Ilmoittautuminen alkaa
- 11.00 Tapahtuman avaus
- 11.15 Perhostutkimuksen historia Suomessa (Kauri Mikkola)
- 12.00 Maatalouden hyönteismyrkkyjäämien vaikutus alppilaakson päiväperhoslajistoon (Dr Gerhard Tarmann) (englanniksi)
- 12.45 Perhosten "tunnistuskilpailu"
- 13.00 Lounas
- 14.00 Perhosten populaatiodynamiikka tutkimuskohteena (Ilkka Hanski)
- 14.45 Perhoset luonnonsuojelussa (Pertti Rassi)
- 15.30 Kahvit
- 16.00 10 vuotta Nocturna-yöperhosseurantaa (Reima Leinonen) ja 15 vuotta päiväperhosseurantaa (Kimmo Saarinen)
- 16.45 Gelechioidea-yläheimon suursystematiikka (Lauri Kaila)
- 17.30 Päivän päätös
- 17.30-19.00 Sauna
- 19.00-19.30 Onnittelujen vastaanotto aulassa
- 20.00 50-vuotisjuhlaillallinen

Sunnuntai 17.4.2005

- 9.00 Ilmoittautuminen alkaa (niille, jotka osallistuvat vain sunnuntain ohjelmaan)
- 10.00 Maalle uudet lajit ja havainnot vuonna 2004 (Jaakko Kullberg, ym)
- 12.00 Lounas
- 13.15 Ruotsin perhoskesä 2004 (Nils Ryrholm) (englanniksi), Viron perhoskesä 2004 (Urmas Jürivete) (suomeksi) ja Latvian perhoskesä 2004 (Ivar Sulcs/ Nikolay Savenkov) (englanniksi)
- 14.45 Kahvit
- 15.15 Vaeltajakatsaus 2004 (Kauri Mikkola)
- 16.00 Tapahtuman päätös

ILMOITTAUTUMINEN

Lähetä ilmoittautumisesi joko sähköpostitse:

- perhosviikonloppu@luukku.com tai postitse:
- Nina Ruuttu, Isonmastontie 2 as 1, 00980 Helsinki, viimeistään **15.3.05 mennessä**. Mainitse kaikki ne palvelut jotka haluat ja jotka olet maksanut. Muista ilmoittautua vaikka osallistuisit pelkkään kokousohjelmaan ilman ruokailuja. Mikäli tulet julkisilla ja haluat kuljetuksen Rastilan metroasemalta laita maininta ilmoittautumiseen. Muista myös mainita mahdolliset ruoka-aineallergiat.

Ilmoittautumismalli

- Pekka Perhostaja, Yökkösenkuja 2 A, 99999 Mittarila, puh. 999-1234567
- Lauantai ja Sunnuntai 45 eur
- Juhlaillallinen 56 eur
- 2 hh huonepaikka 48 eur (yhdessä Kalle Kiitäjän kanssa)
- Kuljetus lauantaina Rastilan metroasemalta
- Kaikki yhteensä 149 eur

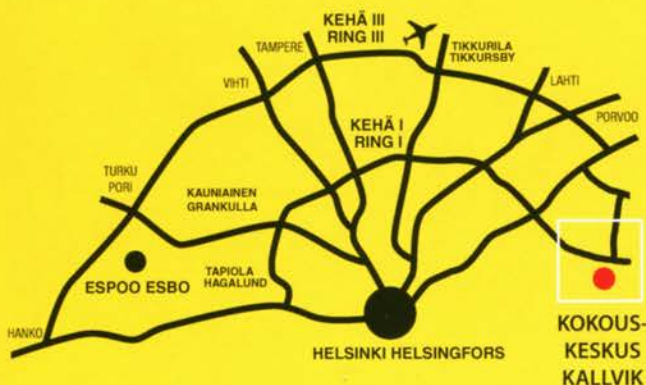
MAKSUT

Muista maksaa kaikki ilmoittautumisen yhteydessä tilaamasi palvelut seuran pankkitilille:

Suomen Perhostutkijain Seura / OKO 578038-224692

viimeistään **15.3.2005 mennessä**, mieluiten kuitenkin samaan aikaan ilmoittautumisesi kanssa. Ilmoita maksun viestissä oma nimesi (ja muut maksamasi henkilöt). Huomioithan, että osallistuminen illalliselle ja huonevaraus kirjataan vasta kun olet maksanut ilmoittautumisesi.

AJO-OHJE KALLVIKIIN PÄÄKAUPUNKISEUDULLA

MITEN LÖYDÄT PERILLE OMALLA AUTOLLA?

Hangon, Turun ja Porin suunta:

Ajakaa Kehä I itään kunnes tulette Itäkeskuksen kauppakeskuksen kohdalle. Siitä suoraan eteenpäin Vuosaaren opasteita seuraten. Ajoaika omalla autolla Turusta noin 2,5 tuntia.

Tampereen, Lahden ja Porvoon suunta:

Ajakaa Kehä III itään (loppuun asti). Kääntykää Itäväylälle kohti keskustaa (oikealle). Esson kohdalta liikennevaloista vasemmalle Vuosaareen. Ajoaika omalla autolla Tampereelta noin 2,5 tuntia ja Lahdesta noin 1,5 tuntia.

Alla olevista kartoista löydät tarkemmat ajo-ohjeet perille.

Julkiset yhteydet:

Vuosaaren pääset parhaiten esim. Rautatieasemalta tai Itäkeskuksesta metrolla. Mene Vuosaaren menevän metron viimeiseen vaunuun, jää pois Rastilassa ja nouse portaat ylös ja astu ulos metroasemalta. Rastilan metroasemalta kulkee järjestämämme autokuljetus Kallvikiin lauantaina klo 10.00, 10.20 ja 10.40 sekä sunnuntaina kello 9.00, 9.20 ja 9.40.

Valtakunnallinen päiväperhosseuranta 2004

Kimmo Saarinen

Kirjoittajan osoite – Author's address:
Kimmo Saarinen
Etelä-Karjalan Allergia- ja Ympäristöinstituutti,
Lääkäritie 15, FIN-55330 Tiuruniemi.
Sähköposti: all.env@inst.inet.fi

Täpläperhoset sateisen kesän valopilkkuna

Valtakunnallisen päiväperhosseurannan 14. vuosikatsaus kokoaa yhteen kesän 2004 havainnot. Perhosia nähtiin olosuhteisiin nähden hyvin ja lajit valloittivat uusia maakuntia. Kesä oli runsassateinen koko maassa, mutta keskilämpötilat olivat lähellä normaalia. Lämpö kuitenkin jakautui erikoisesti: maan eteläosissa oli helteitä ensin toukokuussa ja seuraavan kerran vasta elokuun alussa, mutta heinäkuun helteistä nautittiin vain pohjoisimmassa Lapissa. Sadekesästä huolimatta päiväperhosten runsaus

eli havaintopäiviin suhteutettu yksilömäärä nousi edellisvuodesta ja oli lähellä kymmenen vuoden keskiarvoa (taulukko 1). Lomakkeita palautettiin määräaikaan mennessä enemmän kuin kertaakaan aikaisemmin, mutta muuten havainnointia kuvaavat luvut eivät juuri poikenneet keskiarvoista. Kokonaisyksilömäärä kuitenkin laski vuoden 1998 tasolle, jolloin edellisen kerran jäätiin alle 200 000 yksilön.

Havainnot kattoivat edellisvuosia paremmin lähes koko maan (kuva 1). Lomakkeita kertyi eniten Uudeltamaalta (96), Keski-Pohjanmaalta (88) ja Etelä-Savosta (85). Uusia havaintoruujuja tuli mukaan peräti

88, näistä useimmat Keski-Pohjanmaalta, mutta myös Pohjois-Savosta tietoja kertyi tavanomaista enemmän. Sen sijaan Etelä-Häme, Etelä-Pohjanmaa ja Satakunta jäivät selvästi aikaisemmista määristään, mikä näkyy kuvassa 1 vaaleana alueena Länsi-Suomessa. Tällä hetkellä seurannan havaintoruujuudet (1603) kattavat noin 41 % Suomen kaikista 10 x 10 km ruuduista. Tutkimattomia alueita riittää varsinkin Pohjois-Suomessa; vuonna 2004 Lapin havaintoruujuista lähes puolet oli seurannalle uusia! Valitettavasti heinäkuun hellekausikaan ei aiheuttanut lomakevyöryä, joten Lapissa tehdyistä päiväperhoshavainnoista edelleen

Keltaverkkoperhosen (*Euphydryas aurinia*) ja muiden verkkoperhosten yksilömäärät jäivät vuonna 2004 selvästi keskiarvon alapuolelle. Suomen vahvimpiin kuuluva paikallispopulaatio ES: Joutsenossa oli sekin aikaisempia vuosia pienempi. (Kuva: Juha Jantunen)

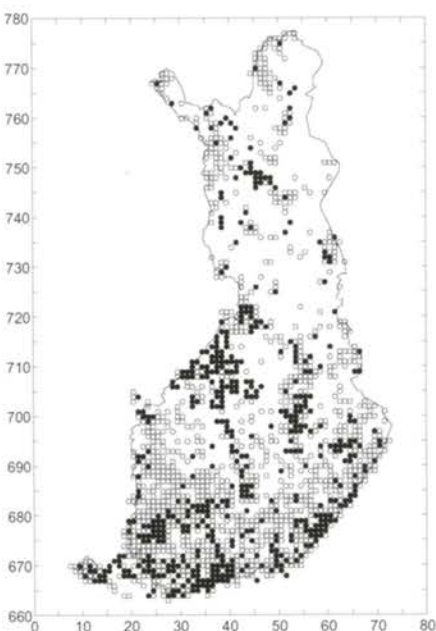

Results of the National Butterfly Recording Scheme in Finland (NAFI) in 2004

Since 1991 more than 2.5 million butterflies have been recorded in NAFI. The data is based on Finnish uniform 27°E grid, 10 x 10 km quadrats. In 2004, the observation activity was of the average magnitude (Table 1). Records of 190 amateur and professional lepidopterists covered 101 species and almost 193,000 specimens from 519 quadrats (Fig. 1, black dots). Despite the rainy summer the total butterfly abundance (i.e. all individuals per observation days, 32) slightly increased from the previous season (31), being rather similar to the average of ten years (1994-2003: 33). Yet only 35 species were more abundant and 77 species less abundant compared to the average (Table 2). Seven species of Nymphalidae family (e.g. *Apatura iris*, *Limnitis populi*, *Nymphalis c-album*, *Boloria selene*, *Lopinga achine*) had the highest annual number of individuals recorded in the scheme, whereas ten species (e.g. *Carterocephalus palaemon*, *Papilio machaon*, *Leptidea sinapis*, *Plebeius idas*, *Boloria freija*, *Coenonympha tullia*) exhibited the lowest number since 1994. The range of many species expanded, resulting in, for example, eight new provincial finds: *Aporia crataegi* (KiL, SoL, EnL), *Plebeius argus* (KiL), *Apatura iris* (KP), *Apatura ilia* (V), *Nymphalis io* (Ks), and *Araschnia levana* (Kn).

vain murto-osa päätyy seurantaan.

Heikommista olosuhteista huolimatta vuonna 2004 päiväperhosten runsaus nousi juuri ja juuri (1 %) edellisestä kesästä,

▲ Kuva 1. Figure 1. Yhtenäiskoordinaattiruudut (10 x 10 km), joista seurantaan on ilmoitettu tietoja: ● = vuosi 2004, ○ = vuodet 1991-2003.

vaikka vähentyneitä lajeja (59) oli enemmän kuin runsastuneita (48). Vertailu kymmenen vuoden keskiarvoihin osoittaa, että vain 35 lajia oli nyt runsaampia ja peräti 77 lajia tavanomaista vähälukuisempia. Silti kesän kokonaissaldo nousi lähelle keskiarvoa, vaikka yksilömäärä olikin kymmenellä lajilla seurantajakson pienin! Ruutufrekvenssien osalta tulos oli runsauden kanssa samanlainen: 31 lajia todettiin keskimääräistä useammasta ruudusta ja 81 lajin frekvenssit olivat keskimääräistä pienempiä.

Vuonna 2004 tietoja kertyi yhteensä 101 päiväperhostesta, vaikka ainakin kuusi vakiuista lajia jäi ilmoittamatta (taulukko 2). Seurannan kokonaislajimäärä kuitenkin nousi yhdellä, sillä tummavirnaperhonen

(*Leptidea reali*) ilmoitettiin edelliseltä kesältä Ahvenanmaalta (A: Sund, 2003). Päiväperhosten levittäytyminen uusille alueille jatkui kiivaana, sillä seurannalle uusia maakuntahavaintoja kertyi 16 lajista peräti 22! Näistä todennäköisesti kahdeksassa tapauksessa laji havaittiin maakunnasta ensimmäistä kertaa vuonna 2004.

Alla on koottu kesän mielenkiintoisimpia havaintoja lajiryhmittäin. Yksilömäärien, havaintopäiviin suhteutettujen runsauksien ja levinneisyyttä kuvaavien frekvenssien (lajin havaintoruutujen osuus kaikista ruuduista) vertailupohjana on käytetty pääasiassa edellistä kymmenvuotiskautta (1994-2003).

Den riksomfattande dagfjärilsmonitoreringen i Finland (NAFI): resultat från år 2004

Sedan 1991 har mer än 2,5 miljoner dagfjärilar noterats inom NAFI. Basen för databasen utgörs av det finländska enhetskoordinatsystemets (27°E) 10 x 10 km rutor. År 2004 var observationsaktiviteten på medelhög nivå. 190 amatör- och yrkeslepidopterologer bidrog med observationer av 101 arter och 193 000 exemplar från 519 rutor (Fig. 1, svarta punkter). Trots att sommaren var regnig ökade den totala fjärilsabundansen (det vill säga det totala individantalet per observationsdygn, 32) något från föregående säsong (31) och var nära medeltalet för de föregående 10 åren (1994-2003: 33). Ändå var bara 35 arter mer talrika och 77 arter mindre talrika än medeltalet (Tabell 2). Sju arter av familjen Nymphalidae (t.ex. *Apatura iris*, *Limnitis populi*, *Nymphalis c-album*, *Boloria selene*, *Lopinga achine*) uppvisade det högsta individantalet per år som noterats under monitoreringen, medan tio arter (t.ex. *Carterocephalus palaemon*, *Papilio machaon*, *Leptidea sinapis*, *Plebeius idas*, *Boloria freija*, *Coenonympha tullia*) uppvisade det lägsta antalet sedan 1994. Många arters utbredningsområde utvidgades, vilket till exempel resulterade i åtta nya provinsfynd: *Aporia crataegi* (Lkoc, Lkor, Le), *Plebeius argus* (Lkoc), *Apatura iris* (Om), *Apatura ilia* (Ab), *Nymphalis io* (Ks), och *Araschnia levana* (Kn).

	2004	keski-arvo (mean)	suurin (max)	pienin (min)	yhteensä (total)
Henkilöt (participants)	190	195	228 (03)	156 (94)	529
Lomakkeet (forms)	704	657	751 (00)	574 (97)	8 091
10x10 km ruudut (squares)	519	481	562 (01)	398 (94)	1 603
Havaintopäivät (obs. days)	6 105	6 363	7 205 (02)	5 347 (97)	78 923
Lajit (species)	101	100	104 (99)	95 (97)	112
Yksilöt (individuals)	192 748	211 450	301 842 (02)	124 633 (97)	2 528 710
Päivää/lomake (days/form)	9	10	12 (02)	9 (01)	
Lajia/lomake (species/form)	16	15	18 (00)	12 (98)	
Yksilöä/päivä (individuals/day)	32	33	46 (95)	23 (97)	

Taulukko 1. Valtakunnallisen päiväperhosseurannan vuositiedot ja havainnointiaktiivisuus. Table 1. The observation data of NAFI.

Taulukko 2. Seurannan lajitiedot vuoden 2004 runsausjärjestyksessä. Vertailussa on käytetty edellistä vuotta ja kymmenen vuoden (1994-2003) keskiarvoja (ka). / **Table 2.** Butterfly species in the order of abundance in 2004. Other columns as follows: the number of individuals in 2003 and on average (ka, 1994-2003), the number of individuals per observation day in 2004, on average and a relative change (%) between them, the proportion of positive quadrats in 2004 and on average.

		Yksilömäärä			Yksilöfrekvenssi			Ruutufrekvenssi	
		2004	2003	ka	2004	ka	±%	2004	ka
1.	Tesmaperhonen (<i>A. hyperantus</i>)	30526	35367	22854	5.00	3.47	44	53.0	52.5
2.	Neitoperhonen (<i>N. io</i>)	23521	24428	8379	3.85	1.26	206	47.0	33.3
3.	Sitruunaperhonen (<i>G. rhamnii</i>)	13502	11556	12899	2.21	2.01	10	51.8	56.8
4.	Lanttuperhonen (<i>P. napi</i>)	13275	15429	21702	2.17	3.33	-35	58.0	70.9
5.	Nokkosperhonen (<i>N. urticae</i>)	10549	8406	11885	1.73	1.87	-8	61.1	55.7
6.	Lauhahiipijä (<i>T. lineola</i>)	9669	9752	8236	1.58	1.32	20	39.9	46.0
7.	Kangasperhonen (<i>C. rubi</i>)	9220	5492	13521	1.51	2.10	-28	44.1	51.0
8.	Niittyhopeatäplä (<i>B. selene</i>)	6722	5487	4472	1.10	0.71	56	40.7	45.9
9.	Kangassinisiipi (<i>P. argus</i>)	6224	4339	6368	1.02	1.02	0	30.3	34.7
10.	Liuskaperhonen (<i>N. c-album</i>)	5378	4165	3138	0.88	0.48	82	43.0	42.2
11.	Loistokultasiipi (<i>L. virgaureae</i>)	4494	4324	6890	0.74	1.07	-32	44.1	50.1
12.	Pihlajaperhonen (<i>A. crataegi</i>)	4141	3753	3761	0.68	0.60	13	33.3	28.4
13.	Angervohopeatäplä (<i>B. ino</i>)	4034	4660	5643	0.66	0.89	-26	35.8	43.9
14.	Hopeasinisiipi (<i>P. amandus</i>)	3906	3471	3256	0.64	0.51	25	35.6	38.5
15.	Suruvaippa (<i>N. antiopa</i>)	3183	5215	3364	0.52	0.52	1	45.5	49.7
16.	Pursuhopeatäplä (<i>B. euphrosyne</i>)	2992	3200	4176	0.49	0.66	-26	35.5	42.4
17.	Tummapapurikko (<i>L. maera</i>)	2991	2513	3783	0.49	0.59	-18	30.1	38.8
18.	Piippopaksupää (<i>O. sylvanus</i>)	2759	3672	4218	0.45	0.65	-30	36.6	44.9
19.	Idänniittyperhonen (<i>C. glycerion</i>)	2542	3286	2056	0.42	0.32	31	16.6	16.6
20.	Amiraali (<i>V. atalanta</i>)	2470	2861	6459	0.40	0.98	-59	23.9	34.8
21.	Niittysinisiipi (<i>P. semiargus</i>)	2214	2474	1970	0.36	0.31	18	30.8	32.9
22.	Ketosinisiipi (<i>P. idas</i>)	1739	1899	2817	0.28	0.45	-37	21.4	28.3
23.	Auroraperhonen (<i>A. cardamines</i>)	1680	2102	1973	0.28	0.31	-12	37.8	39.9
24.	Orvokkihopeatäplä (<i>A. aglaja</i>)	1678	1791	2587	0.27	0.41	-33	34.5	37.9
25.	Pikkukultasiipi (<i>L. phlaeas</i>)	1607	432	832	0.26	0.13	107	21.6	26.1
26.	Juolukkasinisiipi (<i>A. optilete</i>)	1590	1825	2070	0.26	0.33	-21	31.2	32.7
27.	Metsänokiperhonen (<i>E. ligea</i>)	1577	10421	8914	0.26	1.42	-82	21.6	39.4
28.	Paatsamasinisiipi (<i>C. argiolus</i>)	1199	1253	1642	0.20	0.26	-26	30.1	34.7
29.	Ketohopeatäplä (<i>A. adippe</i>)	1150	1719	2430	0.19	0.39	-51	24.1	31.3
30.	Haapaperhonen (<i>L. populi</i>)	1148	587	350	0.19	0.05	253	29.9	11.8
31.	Ratamoverkkoperhonen (<i>M. athalia</i>)	1121	2001	1876	0.18	0.30	-38	24.3	29.2
32.	Virnaperhonen (<i>L. sinapis</i>)	995	1647	2507	0.16	0.39	-58	23.7	39.9
33.	Keltaniittyperhonen (<i>C. pamphilus</i>)	957	1097	1067	0.16	0.17	-8	14.8	19.3
34.	Hohtosinisiipi (<i>P. icarus</i>)	943	1295	1831	0.15	0.29	-46	25.2	31.2
35.	Metsäpapurikko (<i>L. petropolitana</i>)	869	1000	1608	0.14	0.25	-44	20.0	29.2
36.	Rämehopeatäplä (<i>B. eunomia</i>)	845	897	1078	0.14	0.17	-20	11.8	15.6
37.	Suokeltaperhonen (<i>C. palaeno</i>)	792	2157	1229	0.13	0.19	-31	22.9	27.3
38.	Rämekylmänperhonen (<i>O. jutta</i>)	732	15	566	0.12	0.09	33	10.6	6.8
39.	Ketokultasiipi (<i>L. hippothoe</i>)	580	436	456	0.10	0.07	31	13.3	16.2
40.	Mansikkakirjosiipi (<i>P. malvae</i>)	529	630	559	0.09	0.09	-2	15.8	18.4
41.	Hietahainäperhonen (<i>H. semele</i>)	503	47	202	0.08	0.03	159	4.8	2.8
42.	Karttaperhonen (<i>A. levana</i>)	427	668	179	0.07	0.03	158	6.2	2.7
43.	Ruskosinisiipi (<i>A. eumedon</i>)	426	595	945	0.07	0.16	-55	10.8	15.6
44.	Mustatäplähiipijä (<i>C. silvicola</i>)	415	918	1201	0.07	0.18	-63	17.5	28.2
45.	Keisarinviitta (<i>A. paphia</i>)	376	317	458	0.06	0.07	-15	10.4	7.2
46.	Rinnehopeatäplä (<i>A. niobe</i>)	337	77	276	0.06	0.05	22	4.8	6.5
47.	Suohopeatäplä (<i>B. aquilonaris</i>)	318	235	635	0.05	0.10	-50	11.2	13.6
48.	Naurisperhonen (<i>P. rapae</i>)	317	502	1424	0.05	0.21	-76	13.1	19.4
49.	Lehtosinisiipi (<i>A. artaxerxes</i>)	295	417	463	0.05	0.07	-33	8.7	14.8
50.	Kirjoverkkoperhonen (<i>E. matura</i>)	289	565	824	0.05	0.13	-64	9.4	12.4
51.	Kaaliperhonen (<i>P. brassicae</i>)	241	518	1112	0.04	0.17	-77	10.6	24.5
52.	Täpläpapurikko (<i>P. aegeria</i>)	240	513	718	0.04	0.11	-65	8.9	16.6
53.	Pikkuapollo (<i>P. mnemosyne</i>)	230	95	393	0.04	0.06	-34	1.5	1.3
54.	Häiveperhonen (<i>A. iris</i>)	213	29	34	0.03	0.01	593	3.3	0.6

		Yksilömäärä			Yksilöfrekvenssi			Ruutufrekvenssi	
		2004	2003	ka	2004	ka	±%	2004	ka
55.	Saraikkoniittyperhonen (<i>C. tullia</i>)	200	377	513	0.03	0.08	-59	8.3	11.4
56.	Ohdakeperhonen (<i>V. cardui</i>)	172	5139	1590	0.03	0.24	-88	11.6	29.2
57.	Rahkahopeatäplä (<i>B. frigga</i>)	128	108	205	0.02	0.03	-35	4.2	4.1
58.	Apollo (<i>P. apollo</i>)	119	88	113	0.02	0.02	7	1.5	1.4
59.	Ritariperhonen (<i>P. machaon</i>)	99	257	386	0.02	0.06	-73	10.6	28.2
60.	Helmihopeatäplä (<i>I. lathonia</i>)	97	76	131	0.02	0.02	-21	3.3	2.2
61.	Tummaverkkoperhonen (<i>M. diamina</i>)	91	182	225	0.01	0.04	-60	1.2	0.9
62.	Ruostenopsasiipi (<i>T. betulae</i>)	89	132	88	0.01	0.01	9	4.2	3.7
63.	Muurainhopeatäplä (<i>B. freija</i>)	87	126	289	0.01	0.05	-69	4.8	6.4
64.	Keltaverkkoperhonen (<i>E. aurinia</i>)	87	247	210	0.01	0.03	-57	0.4	1.3
65.	Kalliosinisiipi (<i>S. orion</i>)	86	86	39	0.01	0.01	129	1.2	0.7
66.	Suonokiperhonen (<i>E. embla</i>)	84	281	152	0.01	0.02	-44	3.1	4.0
67.	Jalavanopsasiipi (<i>S. w-album</i>)	77	52	25	0.01	0.00	216	1.2	0.4
68.	Virnasinisiipi (<i>G. alexis</i>)	74	54	50	0.01	0.01	56	2.1	2.1
69.	Tummakirjosiipi (<i>P. alveus</i>)	69	37	56	0.01	0.01	26	2.9	3.8
70.	Tuominopsasiipi (<i>S. pruni</i>)	57	77	118	0.01	0.02	-48	4.2	5.0
71.	Kirjopapurikko (<i>L. achine</i>)	54	34	20	0.01	0.00	169	0.8	0.7
72.	Keltatäplähiipijä (<i>C. palaemon</i>)	38	50	143	0.01	0.02	-73	2.5	6.7
73.	Lapinnokiperhonen (<i>E. pandrose</i>)	36	225	527	0.01	0.09	-93	0.6	2.0
74.	Purohopeatäplä (<i>B. thore</i>)	36	57	50	0.01	0.01	-28	0.4	0.6
75.	Kannusinisiipi (<i>C. argiades</i>)	33	135	51	0.01	0.01	-26	1.9	1.1
76.	Harjusinisiipi (<i>S. vicrama</i>)	32	11	30	0.01	0.00	8	0.2	0.3
77.	Pikkusinisiipi (<i>C. minimus</i>)	29	32	92	0.00	0.02	-68	0.8	0.6
78.	Huhtasinisiipi (<i>A. nicias</i>)	28	32	255	0.00	0.05	-90	1.0	2.5
79.	Tamminopsasiipi (<i>F. quercus</i>)	28	45	68	0.00	0.01	-58	1.9	1.8
80.	Suokirjosiipi (<i>P. centaureae</i>)	27	43	60	0.00	0.01	-53	0.8	2.5
81.	Tummahäränsilmä (<i>M. jurtina</i>)	26	21	117	0.00	0.02	-76	1.0	2.8
82.	Etelänhopeatäplä (<i>A. laodice</i>)	18	100	16	0.00	0.00	27	1.7	0.9
83.	Tundrahopeatäplä (<i>B. chariclea</i>)	12	86	170	0.00	0.03	-93	0.2	1.1
84.	Muurahaissinisiipi (<i>G. arion</i>)	11	7	10	0.00	0.00	14	0.6	0.4
85.	Pikkuhäiveperhonen (<i>A. ilia</i>)	9	0	<1	0.00	0.00	>1000	0.6	0.0
86.	Täpläpaksupää (<i>H. comma</i>)	6	4	26	0.00	0.00	-76	0.2	1.0
87.	Sarakylmänperhonen (<i>O. norna</i>)	5	30	119	0.00	0.02	-96	0.2	0.7
88.	Isokultasiipi (<i>L. dispar</i>)	5	3	3	0.00	0.00	95	0.6	0.3
89.	Isonokkosperhonen (<i>N. xanthomelas</i>)	5	1	<1	0.00	0.00	>1000	0.8	0.1
90.	Täpläverkkoperhonen (<i>M. cinxia</i>)	4	19	205	0.00	0.04	-98	0.4	1.3
91.	Tunturihopeatäplä (<i>B. napaea</i>)	4	3	72	0.00	0.01	-94	0.2	0.5
92.	Ruijannokiperhonen (<i>E. polaris</i>)	3	60	158	0.00	0.03	-98	0.2	1.0
93.	Lapinkeltaperhonen (<i>C. hecla</i>)	2	8	60	0.00	0.01	-97	0.2	0.6
94.	Pohjanhopeatäplä (<i>B. polaris</i>)	2	3	27	0.00	0.00	-93	0.2	0.4
95.	Vaaleakeltaperhonen (<i>C. hyale</i>)	2	8	19	0.00	0.00	-89	0.2	0.9
96.	Tunturikirjosiipi (<i>P. andromedae</i>)	2	1	14	0.00	0.00	-86	0.2	0.2
97.	Sinappiperhonen (<i>P. daplidice</i>)	1	4	279	0.00	0.04	-100	0.2	3.7
98.	Tunturikeltaperhonen (<i>C. tyche</i>)	1	1	45	0.00	0.01	-98	0.2	0.2
99.	Luhtakultasiipi (<i>L. helle</i>)	1	9	29	0.00	0.00	-96	0.2	0.4
100.	Kirsikkaperhonen (<i>N. polychloros</i>)	1	0	<1	0.00	0.00	261	0.2	0.1
101.	Täplänokkosperhonen (<i>N. vaualbum</i>)	1	0	<1	0.00	0.00	918	0.2	0.0
102.	Tundrasinisiipi (<i>A. glandon</i>)	0	0	109	0.00	0.02	-	0.0	0.1
103.	Lethohopeatäplä (<i>B. titania</i>)	0	0	74	0.00	0.01	-	0.0	0.5
104.	Kairanokiperhonen (<i>E. disa</i>)	0	0	50	0.00	0.01	-	0.0	1.0
105.	Kääpiöhopeatäplä (<i>B. improba</i>)	0	0	32	0.00	0.00	-	0.0	0.1
106.	Paljakkakylmänperhonen (<i>O. bore</i>)	0	9	31	0.00	0.01	-	0.0	0.7
107.	Lapinverkkoperhonen (<i>E. iduna</i>)	0	14	15	0.00	0.00	-	0.0	0.5
108.	Etelänkeltaperhonen (<i>C. crocea</i>)	0	0	1	0.00	0.00	-	0.0	0.1
109.	Kuusamaperhonen (<i>L. camilla</i>)	0	2	<1	0.00	0.00	-	0.0	0.0
110.	Purjeperhonen (<i>I. podalirius</i>)	0	1	<1	0.00	0.00	-	0.0	0.0
111.	Idänhäränsilmä (<i>M. lycaon</i>)	0	1	<1	0.00	0.00	-	0.0	0.0
112.	Tummavirnaperhonen (<i>L. reali</i>)	0	1	<1	0.00	0.00	-	0.0	0.0

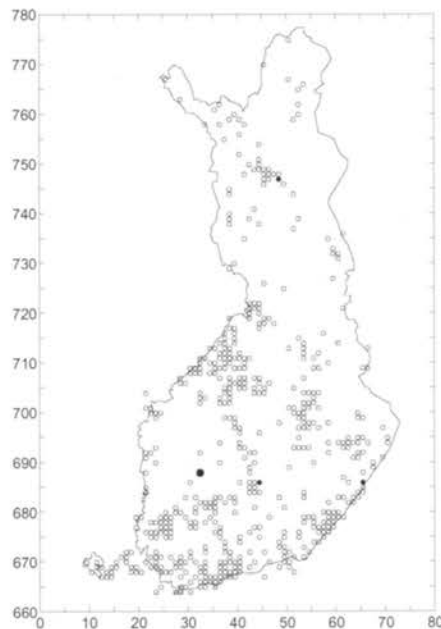

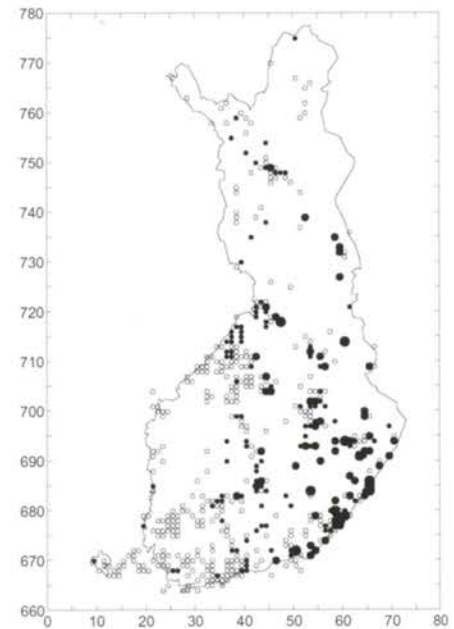
Vuonna 2004 lauhahiipijä (*Thymelicus lineola*) nousi kuudentena lajina seurannassa yli 100 000 yksilön. (Kuva: Juha Jantunen)

Paksupäät olivat mansikkakirjosiipeä (*Pyrgus malvae*), tummakirjosiipeä (*P. alveus*) ja lauhahiipijää (*Thymelicus lineola*) lukuun ottamatta vähälukuisia. Selvin runsauden ja frekvenssin lasku näkyi keltatäplähiipijällä (*Carterocephalus palaemon*), jonka yksilömäärä oli seuranta-ajan pienin jo toisena vuotena peräkkäin. Suokirjosiipi (*Pyrgus centaureae*) todettiin seurannassa ensimmäisen kerran Etelä-Savosta (kuva 2), tummakirjosiipi puolestaan pitkän tauon jälkeen Pohjois-Savosta (Varkaus) ja lauhahiipijä vasta toisen kerran Koillismaalta (Kuusamo). Mustatäplähiipijästäkin (*Carterocephalus silvicola*) tehtiin pohjoinen havainto Kainuusta (Kuhmo), mutta lajin kannat laskivat edelleen.

Ritariperhosista apollo (*Parnassius apollo*) oli keskimääräistä runsampi. Sen yksilömäärä on ollut yhtä suuri viimeksi vuonna 1996. Sen sijaan ritariperhosen (*Papilio machaon*) alamäki jatkui jo viidettä vuotta ja lajia ilmoitettiin vähemmän kuin kertaakaan aikaisemmin. Ritariperhosen on tulevana kesänä erityistarkkailussa.

Kuva 2. Figure 2. Suokirjosiipeä (*Pyrgus centaureae*) on ilmoitettu seurantaan kaikkiaan 770 yksilöä 99 ruudusta. Vuonna 2004 havainnot jäivät 27 yksilöön neljästä ruudusta. Näistä ES: Leivonmäki ja PK: Kesälahti ovat kuitenkin lajin eteläisimpiä havaintoruutuja maan itäosissa.

Kuva 3. Figure 3. Pihlajaperhosen (*Aporia crataegi*) suurvaellus Pohjois-Suomeen heinäkuussa 2004 tuotti kolme uutta maakuntahavaintoa. Lisäksi laji todettiin seurannassa ensimmäisen kerran Perä-Pohjanmaalta (Keminmaa, Rovaniemen mlk, Kemijärvi) ja Inarin Lapista (Utsjoki).

silömäärä on ollut yhtä suuri viimeksi vuonna 1996. Sen sijaan ritariperhosen (*Papilio machaon*) alamäki jatkui jo viidettä vuotta ja lajia ilmoitettiin vähemmän kuin kertaakaan aikaisemmin. Ritariperhosen on tulevana kesänä erityistarkkailussa.

Kaaliperhoset olivat pääosin vähälukuisia, varsinkin virmaperhonen (*Leptidea sinapis*),

jonka yksilömäärä oli seurantajakson pienin. Suokeltaperhosen (*Colias palaeno*) useita vuosia jatkunut hyvä kausi päättyi ja yksilömäärä jäi selvästi alle keskiarvon, kuten myös lantuperhosella (*Pieris napi*). Pihlajaperhosen sen sijaan valloitti uusia alueita Pohjois-Suomessa, sillä lajia ei ole aikaisemmin tavattu Kittilän, Sompion ja Enontekiön Lapista (kuva 3). Auroraperho-

SEURAA NÄITÄ

Kimmo Saarinen

Ritariperhosen lentoajat muistiin!

Kesällä 2005 toivotaan lisätietoja helposti tunnistettavasta ja koko maassa esiintyvistä ritariperhosista (*Papilio machaon*). Laji on melko yleinen mutta vähälukuinen, viime kesänä sitä ilmoitettiin seurantaan vain 99 yksilöä. Ritarista kaivataan ensisijaisesti havaintopäivämääriä, sillä tutkimuksissa lentoaikatiotoja kertyy yleensä vähän pienen yksilömäärän takia. Kirjallisuuden perusteella ritariperhosen parasta lentoaikaa on kesäkuu, mutta äärihavainnot ulottuvat toukokuun alkupäivistä jopa syyskuulle saakka. Suotuisina kesinä näyttää kehittyvän myös joitakin toisen sukupolven yksilöitä. Koska ritariperhosia näkee usein luonnonkuilla ja puutarhoissa, tieto lajin suosimista mesikasveista on myös suhteellisen helppo kirjata muistiin. Tiedän perinteisen pihasyreenin ohella ainakin rantakukan houkuttelevan hyvin ritareita!

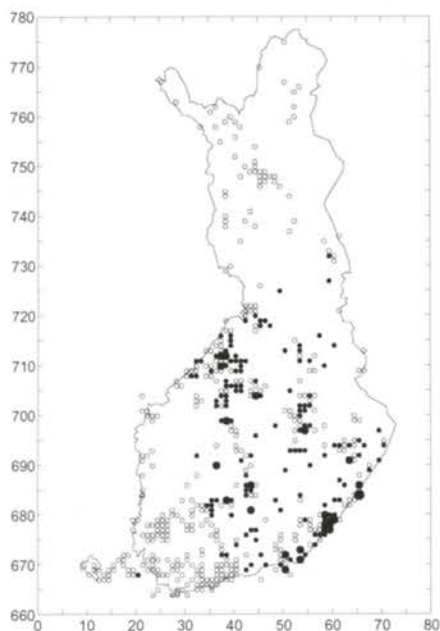
Tiedot ritariperhosen lentoajoista, mesikasveista ja muistakin havainnoista voi esittää lomakkeiden takana tai ne voi liittää esimerkiksi sähköpostiviestiin. Palautetuista tiedoista koetaan yhteenveto seuraavan vuosikatsauksen yhteyteen.

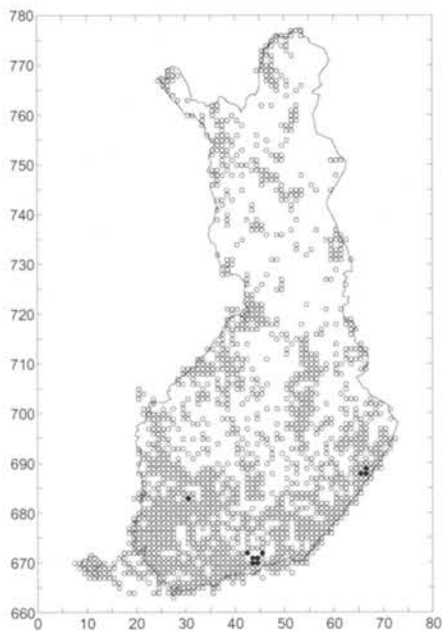
Kuva / Photo: Auvo Parkkila

Kuva / Photo: Olli Vesikko

Kuva 4. Figure 4. Haaperaperhonen (*Limenitis populi*) ilmoitettiin vuonna 2004 peräti 155 ruudusta! Seurantaan saatiin kaksi uutta maakuntahavaintoa: laji löytyi vuosikymmenien tauon jälkeen Koillismaalta (Kuusamo, Taivalkoski) ja havainto Korppoosta oli ensimmäinen Varsinais-Suomesta.

Kuva 5. Figure 5. Leptohepataplän (*Boloria titania*) seurantahavainnot (1104 yksilöä, 1991–2004) rajoittuvat kymmeneen ruutuun kolmella erillisellä alueella. Mikä on tilanne itäisellä Uudellamaalla Lapinjärven, Pernajan ja Porvoon ympäristössä, St: Hämeenkyrössä ja PK: Kiteellä, kun viimeisten kahden vuoden ajalta seurantaan ei ole ilmoitettu yhtään yksilöä?

nen (*Anthocharis cardamines*) ilmoitettiin seurantaan vasta toisen kerran EnL: Enontekiöstä. Kaali- ja naurisperhosella (*Pieris brassicae*, *P. rapae*) oli toinen huono vaelusvuosi peräjälkeen. Harvinaisemmista vaeltajista sinappiperhonen (*Pontia daplidice*) ilmoitettiin PK: Kesälahdelta ja vaaleakeltaperhonen (*Colias hyale*) U: Helsingistä.

Nopsa- ja kultasiivistä keskimääräistä runsaampia olivat jalavanopsasiipi (*Satyrrium w-album*), ketokultasiipi (*Lycaena hippothoe*) ja pikkukultasiipi (*L. phlaeas*). Jalavanopsasiipi leviää edelleen, sillä kannat pääkaupunkiseudulla ja Turun ympäristössä saivat seurakseen uuden alueen Varsinais-Suomessa (Salo). Pikkukultasiiven yksilömäärä yli kaksinkertaistui edellisvuodesta ja ruostenopsasiipi (*Thecla betulae*) ilmoitettiin seurantaan toisen kerran Satakunnasta (Säkylä). Vähentyneistä lajeista nousivat edellisvuoden tavoin esiin tuominopsasiipi (*Satyrrium pruni*) ja loistokultasiipi (*Lycaena virgaureae*), jota on ilmoitettu yhtä vähän viimeksi vuonna 1996. Toisaalta loistokultasiipi havaittiin vasta toisen kerran Koillismaalta (Kuusamo) ja peräti viidestä Perä-Pohjanmaan ruudusta, joista pohjoisin Rovaniemen maalaiskunnassa. Tamminopsasiipi (*Favonius quercus*) löytyi jälleen Etelä-Hämeestä (Valkeakos-

ki) ja isokultasiipi (*Lycaena dispar*) Kaakkois-Suomen vanhojen esiintymien (EK: Hamina, EK: Vehkalahti) ohella ES: Ruokolahdelta, jossa koiras lenteli autiotalon pihapiirissä myöhään iltapäivällä 14.7. Lohkakultasiiven (*Lycaena helle*) havainnot sen sijaan jäivät vain yhteen Kuusamon ruutuun.

Sinisiipien jo usean vuoden mittainen alamäki ei näytä taittuvan. Seurantaan ei ole aikaisempina vuosina ilmoitettu yhtä vähän

Pikkukultasiiven (*Lycaena phlaeas*) kannat vahvistuivat edellisvuodesta, mutta esiintymisen painopiste oli vahvasti etelä- ja lounaisrannikolla. Vuonna 2004 lajin havaintoruutuja oli yhteensä 111, joista pohjoisin Keski-Pohjanmaalla (Pedersöre). (Kuva: Juha Jantunen)

Kaupunkinopsasiivistä tietoja pääkaupunkiseudulta ja Turun ympäristöstä

Seurannan ensimmäisenä erityiskohteena olleet tamminopsasiipi (*Favonius quercus*) ja jalavanopsasiipi (*Satyrrium w-album*) saivat tarkemman vastauksen vain neljältä harrastajalta. Tamminopsasiippiä ilmoitettiin yhteensä 28 yksilöä lähinnä keskiseltä Uudeltamaalta ja Turun ympäristöstä, mutta myös Ahvenanmaalta (Föglö) ja Etelä-Hämeestä (Valkeakoski). Liedossa vuosina 1998–2004 tehtyjen havaintojen mukaan lajin lentokausi alkaa yleensä heinäkuun puolivälissä ja jatkuu elokuun lopulle; vuonna 1998 ainoa yksilö tavattiin vasta 2.9. Tamminopsasiipi on elinympäristössään paikoittainen ja perhosia nähdään parhaiten isojen ja vanhojen tammiympäristöillä. Perhoset lentävät lähes poikkeuksetta vain kirkkaassa auringonpaisteessa, parveilevat puiden latvuksissa ja varsinkin iltaisin ne kisailevat viimeisistä auringonpaisteisista oksista. Lento jatkuu vilkkaana myöhään iltaan asti, viimeiset yksilöt on nähty lennossa vielä klo 21:45! Perhoset lentelevät yleensä korkealla ja istuvat välillä tammenlehdillä, piiloutuen lehvästöön etenkin tuulisella säällä. Tamminopsasiivet imevät lehdistä kirvojen mesikastetta, mutta kukille ja syöteille ne tulevat huonosti. Ilmeisesti heikompiin kirvavuosiin lajia on saatu syöteillä runsaasti. Lentokauden loppupuolella yksilöitä voidaan joskus nähdä myös maassa, mm. naaraan mainittiin löytyneen asfalttilta imevässä maaperän kosteudessa. Tamminopsasiiven toukkia ei ollut havaittu. Sen sijaan tammen alaoksilta (n. 1,5 m) löytyi kotelo, joka oli kiinnittynyt lehtiruotiin lehden yläpinnalle ja naamioitunut värityksellään hyvin alustansa.

Jalavanopsasiippiä ilmoitettiin seurantaan runsaasti (77 yksilöä). Havaintojen painopiste on viime vuosina siirtynyt selvästi Turun ympäristöstä pääkaupunkiseudulle, mutta molemmissa esiintymät ovat hyvin paikoittaisia. Perhoset lentelevät usein korkealla isojen jalavien latvuksissa, mutta viihtyvät myös matalampien (2–4 m) jalavaistutusten ympäristöillä. Vantaalla lajin parhaaksi elinympäristöksi mainittiin kerrostalojen välissä kasvavat jalavat ja pyhäkointialueiden reunoille riveihin istutetut jalavat, joiden oksilla nopsasiivet usein istuvat päivää paistattelemassa. Espoossa lajia oli havaittu eniten heinäkuun jälkipuoliskolla tienvarsille istutettujen noin 20–40 vuotta vanhojen jalavien ympäristöillä. Liedossa lajin elinympäristön muodostaa satakunta isoja (yli 10 m) vuorijalavaa, joista vanhimmat ovat 60–70-vuotiaita; perhosia on nähty näiden lähiympäristössä varsinkin heinäkuun jälkipuoliskolla. Jalavanopsasiipi on elinpaikoillaan tamminopsasiipeä helpommin havaittavissa, sillä se on yleensä runsaslukuinen ja käy myös puutarhojen kukkaistutuksilla sekä luonnonvaraisista kasveista erityisesti pellohdakkeilla. Jalavanopsasiiven toukkia kerrottiin löydetävän helposti.

— tiedusteluun vastasivat:

Ilari ja Samuli Lehtonen, Tomi Salin, Juha Sormunen

Toiseksi runsaimmaksi päiväperhoseksi toistamiseen noussut neitoperhonen (*Nymphalis io*) saavutti lauhahiipijän ohella 100 000 yksilön rajapyykin vuonna 2004. (Kuva: Juha Jantunen)

ketosinisiipeä (*Plebeius idas*), huhtasinisiipeä (*Aricia nicias*) ja hohtosinisiipeä (*Polyommatus icarus*). Lehtosinisiiven (*Aricia artaxerxes*) ja ruskosinisiiven (*A. eumedon*) yksilömäärät laskivat edelleen ja tundrasinisiipi (*Agriades glandon*) jäi ilmoittamatta jo neljättä vuotta peräjälkeen. Harvinaisista sinisiivistä sen sijaan tehtiin uusia aluehavaintoja. Virnasinisiipi (*Glaucopsyche alexis*) ilmoitettiin St: Raumalta, pikkusinisiipi (*Cupido minimus*) ES: Ruokolahdelta ja kalliosinisiipi (*Scolitantides orion*) ES: Savitaipaleelta. Kalliosinisiiven varmentamaton tieto V: Naantalista saa tukea edellisvuoden Dragsfjärdin havainnosta. Niitysinisiipi (*Polyommatus semiargus*) ja hopeasinisiipi (*P. amandus*) olivat keskimääräistä runsaampia ja kangassinisiiven (*Plebeius argus*) pohjoisin seurantatieto KiL:

Kolarista lienee samalla ensimmäinen havainto Kittilän Lapista.

Täpläperhoset erottuivat myönteisesti muista, sillä ryhmästä löytyi eniten yksilöennätyksensä tehneitä lajeja. Näitä olivat häiveperhonen (*Apatura iris*), pikkuhäiveperhonen (*A. ilia*), haapaperhonen (*Limenitis populi*), liuskaperhonen (*Nymphalis calbum*) ja isonokkosperhonen (*Nymphalis xanthomelas*). Varsinkin haapaperhosen kannat vahvistuivat edellisenä kesänä valloitetuilla uusilla alueilla (kuva 4). Pikkuhäiveperhosia ilmoitettiin kolmesta ruudusta (V: Dragsfjärd, U: Hanko, U: Inkoo) ja häiveperhosista mielenkiintoisin oli varmentamaton tieto KP: Haapavedeltä. Vuodesta 1995 lähtien runsastunut liuskaperhonen havaittiin vasta kolmannen kerran Koil-

Koko maahan levinnyt juolukkasinisiipi (*Albulina optilete*) on yleisimpiä suopäiväperhosia. Lajin runsaus on kuitenkin laskeutunut vuodesta 1995 lähtien. (Kuva: Juha Jantunen)

lismaalta (Kuusamo). Neitoperhosen (*Nymphalis io*) runsastuminen jatkui, vaikka yksilömäärä jäikin edellisvuodesta. Laji löytyi ensimmäistä kertaa Ks: Kuusamosta, lisäksi sitä ilmoitettiin Keski-Pohjanmaalta peräti kymmenestä ruudusta ja Kainuustakin viidestä ruudusta. Tavanomaista runsaampi karttaperhonen (*Araschnia levana*) jatkoi matkaansa pohjoiseen, sillä lajia tavattiin nyt ES: Lappeenrannasta. Karttaperhonen valloitti uutena maakuntana Kainuun, jonka ensimmäinen havainto tehtiin Kn: Kuhmossa. Isonokkosperhonen mainittiin U: Helsingistä, ES: Joutsenosta ja PK: Liperistä, josta ilmoitettiin myös seurannan toinen täplänokkosperhonen (*Nymphalis vaualbum*). Vaeltajista amiraali (*Vanessa atalanta*) ja ohdakeperhonen (*V. cardui*) olivat molemmat vähissä; amiraalit nousivat lentoon vasta myöhään loppukesällä ja ohdakeperhosten määrä romahti murto-osaan edellisvuodesta.

Hopeatäplissä myönteiset uutiset rajoittuivat muutamaan lajiin. Niityhopeatäplä (*Boloria selene*) runsastui edelleen ja sen yksilömäärä ylitti aikaisemman vuosienäytöksen. Etelänhopeatäplää (*Argynnis laodice*) ilmoitettiin yhdeksästä ruudusta etelärannikon tuntumasta ja keisarinviitta (*A. paphia*) saatiin ensimmäistä kertaa seurantaan Keski-Pohjanmaalta (Pyhäjärvi) ja Koillismaalta (Kuusamo). Lounais-Suomeen keskittynyt helmihopeatäplä (*Issoria lathonia*) löytyi Uudeltamaalta (Hyvinkää, Orimattila) ja angervohopeatäplän (*Brenthis ino*) havainto Ks: Kuusamosta lienee vasta toinen maakunnasta. Kuitenkin useimmat hopeatäplät olivat tavallista vähälukuisempia. Muurainhopeatäplän (*Boloria freija*) ja pursuhopeatäplän (*B. euphrosyne*) yksilömäärät olivat seurantajakson

Idänniittyperhonen (*Coenonympha glycerion*) ei sadekesää hätkähtänyt, sillä laji esiintyi vanhoilla alueillaan keskimääräistä runsaampana. (Kuva: Juha Jantunen)

pienimmät, orvokkihopeatäplän (*Argynnis aglaja*), ketohopeatäplän (*A. adippe*) ja angervohopeatäplän määrät puolestaan laskivat vuoden 1998 tasolle. Edellisen vuoden tavoin kääpiöhopeatäplää (*Boloria improba*) ja lehtohopeatäplää (*B. titania*) ei ilmoitettu lainkaan (kuva 5).

Verkkoperhosille vuosi oli todella huono, sillä kaikki kuusi lajia olivat tavanomaista vähälukuisempia ja lapinverkkoperhonen (*E. iduna*) jäi kokonaan ilmoittamatta.

Heinäperhosissakin vähälukuiset lajit olivat pääosassa. Saraikkoniittyperhosen (*Coenonympha tullia*) ja täpläpurikon (*Pararge aegeria*) yksilömäärät olivat seurantaajakson pienimmät ja lajien havaintoruutuja on ollut yhtä vähän vain seurannan alkuvuosina. Vain Lapissa tavattavista viidestä lajista annettiin tietoja yhteensä 44 yksilöstä; kairanokiperhonen (*Erebia disa*) ja paljakkakylmänperhonen jäivät kokonaan ilmoittamatta. Sen sijaan parillisiin vuosiin painottuvan rämekekylmänperhosen (*Oeneis jutta*) runsaus kääntyi vihdoin nousuun. Havainnot Sodankylästä paljastivat, että laji voi esiintymisalueensa pohjoisosissa lentää samalla suolla peräkkäisinä vuosina; kesällä 2003 Pohjukkavuomalla nähtiin kymmenen yksilöä ja nyt 24 yksilöä. Suonokiperhosen (*Erebia embla*) havainto U: Hyvinkäältä kuuluu seurannan

Taulukko 3. Yhtenäiskoordinaattiruudut (10x10 km), joista ilmoitettiin vähintään 40 lajia vuonna 2004. Lajimäärän ollessa sama ruudut on järjestetty päiväperhosten runsauden (yksilöä/päivä) mukaan alenevasti.
Table 3. All 10-km quadrats with at least 40 butterfly species observed in 2004.

eteläisimpiin. Keskimääräistä runsaampia olivat hietahainäperhonen (*Hipparchia semele*), tesmaperhonen (*Aphantopus hyperantus*), idänniittyperhonen (*Coenonympha glycerion*) viime vuosien kannanlaskusta huolimatta sekä kirjopapurikko (*Lopinga achine*), joka teki yksilöennätyksensä vuonna 2004. Kirjopapurikko Varsinais-Suomesta (Dragsfjärd) ja hietahainäperhonen Etelä-Karjalasta (Kotka) olivat seurannalle uusia maakuntahavaintoja.

Seuranta jatkuu

Vähintään 40 lajin ruutujen määrä jäi vuonna 2004 (32) huomattavasti edellisten vuosien tasosta (51, vuodet 2000-2003) ja myös edellisen kymmenen vuoden keskiarvosta (39). Sen sijaan 50 lajin raja (8 ruutua) rikkoutui keskimääräistä (7) useammassa ruudussa. Uusia runsaslajisia ruutuja ei ilmoitettu yhtään; taulukossa 3 mainitut ruudut ovat olleet mukana keskimäärin jo seitsemänä vuotena! Ruutujen painopiste ei myöskään muuttunut, sillä niitä ilmoitettiin eniten Uudeltamaalta (7), Etelä-Savosta (6) ja Pohjois-Karjalasta (6).

Kaikille avoin valtakunnallinen päiväperhosseuranta jatkuu kesällä 2005. Missä tahansa Suomessa tehdyt havainnot sopivat mukaan, jos niistä ilmenevät yhtenäiskoordinaattiruutu (10x10 km), havainto-

vuosi, havaintopäivien määrä sekä havaittujen lajien laskettu tai arvioitu yksilömäärä. Seuraavaan katsaukseen ehtivät tiedot, jotka palautetaan Etelä-Karjalan Allergia- ja Ympäristöinstituuttiin perjantaihin 2.12.2005 mennessä. Seurannassa käytettävä lomake löytyy internetistä Instituutin (www.ekay.net) ja Seuran (www.perhostukijainseura.fi) kotisivuilta. Sen voi täyttää koneella ja lähettää joko postissa tai sähköpostin liitteenä. Muistathan tallettaa sähköpostitse lähetettävän lomakkeen ennen lähettämistä! Lomakkeen käyttö ei ole välttämätöntä, sillä havainnot voi lähettää myös Excel-taulukkona tai lajilistana, kunhan olennaiset taustatiedot seuraavat mukana. Mukavaa päiväperhoskesää kaikille!

Kiitokset

Kiitän lämpimästi kaikkia vuonna 2004 seurantaan osallistuneita sekä Matti Ahola Keski-Pohjanmaan päiväperhostiedoista, Janne Heliölä SYKE:n linjalaskentatiedoista, Juha Jantusta valokuvista ja Tomi Salinia käsikirjoitusta parantaneista kommentteista. Ympäristöministeriö on tukenut seurantaan vuonna 2004.

Lajia Species	Maakunta/kunta (ruutu) Province/community (10x10 km)	Lajia Species	Maakunta/kunta (ruutu) Province/community (10x10 km)
56	ES: Ruokolahti/Imatra (679:60)	43	St: Säskylä (677:25) EH: Urjala (678:30) ES: Joutseno (678:58)
55	U: Sipoo/Helsinki/Vantaa (668:39)	42	EK: Virolahti (671:53) EK: Ylämaa (674:56) PK: Rääkkylä (691:63)
54	PK: Kesälahti (686:65) ES: Ruokolahti (680:58)	41	EH: Heinola (677:44) U: Loviisa/Ruotsinpyhtää (670:46)
52	ES: Joutseno/Imatra (678:59) U: Siuntio (667:34)	40	V: Parainen (669:24) U: Vantaa/Kerava/Sipoo (669:39) PS: Kuopio (698:55) V: Perniö (667:28) V: Kaarina/Lieto/Turku (671:24) PK: Pyhäselkä (692:65)
51	ES: Joutseno (677:58)		
50	PK: Kitee/Tohmajärvi (689:67)		
49	EH: Orivesi (683:35)		
48	EK: Vehkalahti (672:50) PK: Liperi (694:61) PK: Liperi (694:60) U: Porvoo (669:42)		
47	EH: Nastola (677:43) U/V: Espoo/Vihti (669:36) ES: Joutseno/Imatra (677:59)		
46	EH: Kuhmoinen/ Längelmäki (683:38) U: Hyvinkää (672:37)		

Seurantaan vuonna 2004 osallistuneet ja havaintokunnat

Aaltio Jari: Kittilä, Sodankylä, Aaltio Markus: Kittilä, Aalto Ari: Keuruu, Aarnio Hannu: Imatra, Joutseno, Kerimäki, Kitee, Lappeenranta, Ahola Matti: Alavieska, Haapajärvi, Haapavesi, Halsua, Himanka, Kalajoki, Kannus, Kokkola, Kälvä, Lestijärvi, Lohtaja, Merijärvi, Nivala, Oulainen, Perho, Pyhäjärvi, Pyhäjärvi, Raahe, Reisjärvi, Ruukki, Sievi, Toholampi, Vihti, Ylivieska, Alava Seppo: Helsinki, Sammatti, Alestalo Olli: Esvijärvi, Kokkola, Kälvä, Lohtaja, Sotkamo, Alestalo Pekka: Espoo, Esvijärvi, Kokkola, Kälvä, Lohtaja, Sotkamo, Vihti, Bagge Pauli: Korpijärvi, Mourame, Bagh Peter von: Porvoo, Punkaharju, Bruun Henrik: Houtskär, Collander Hans: Kesälahti, Eerikko Riitta: Heinola, Elfving Olli: Helsinki, Kirkkonummi, Miehikkälä, Pukkila, Virolahti, Ylämaa, Elfving Roope: Miehikkälä, Virolahti, Eronen Jarmo: Kitee, Kärkölä, Fernelius Lars-Erik: Sipoo, Haapala Sami: Hanko, Hattula, Hämeenlinna, Jäppeli, Kaarina, Leppävirta, Turku, Varkaus, Haavikko Anja: Rovaniemi mlk, Hakalisto Anja: Imatra, Hamunen Paavo: Ilomantsi, Heikura Mikko: Kuhmo, Heino Ella: Ruokolahti, Heinonen Pentti: Pälkäne, Helander Jaana: Rauma, Helastie Ilkka: Porvoo, Helenius Arto: Joutseno, Helin Isto: Rauma, Heiölä Janne: Eckerö, Jomala, Lemland, Orivesi, Saltvik, Hättala Östi: Karstula, Multia, Saarijärvi, Uurainen, Honkanen Pekka: Anjalankoski, Orimattila, Horneman Risto: Kemimaa, Kolari, Pello, Ylitornio, Huhtanen Jarmo: Alastaro, Brändö, Eura, Föglö, Huittinen, Kokemäki, Kumlinge, Kyyliö, Laitila, Lemland, Mynämäki, Oripää, Pöytyä, Säkö, Vampula, Yläne, Huotari Päivi: Oulu, Hyttinen Erkki & Kaarina: Nilsis, Varpaisjärvi, Hyttinen Juhana: Dragsfjärd, Juankoski, Kuopio, Lapinlahti, Nilsis, Rautavaara, Varpaisjärvi, Hyttinen Reijo: Loviisa, Ruotsinsyöhtää, Härkönen Matti: Sotkamo, Iipponen Matti: Kuusamo, Maaninka, Nurmijärvi, Valkeala, Inkeri Jukka: Mikkelin Jantunen Juhana: Imatra, Joutseno, Jyväskylä, Lappeenranta, Mikkelin mlk, Parikkala, Rautjärvi, Ruokolahti, Saari, Taipalsaari, Jarva Leena: Ilomantsi, Kontiolahti, Lieksa, Vesilähti, Jurgens Pasi: Espoo, Helsinki, Sipoo, Vantaa, Juutilainen Ilmari: Yli-Ii, Järvinen Orvo: Perniö, Järvinen Tuomo: Esvijärvi, Kajala Ilkka: Kuhmoinen, Längelmäki, Kankaansivu Juhana: Espoo, Helsinki, Inko, Sipoo, Vantaa, Vihti, Karhu Ali: Liperi, Karjalainen Raimo: Lohja, Karttunen Mika: Kesälahti, Kastu Merja: Raisio, Kauranen Juhani: Pyhäjärvi, Kelo Jorma: Kuopio, Maaninka, Siilinjärvi, Kelo Marko:

lisalmi, Kuopio, Siilinjärvi, Keltanen Seppo: Imatra, Ruokolahti, Kero Inkeri: Kerimäki, Kitunen Matti: Anjalankoski, Klemetti Teemu: Imatra, Joutseno, Koivikko Matti & Elisabet: Luhanka, Koivunen Anja: Hämeenlinna, Kontiokari Seppo: Jämsä, Mustasaari, Nivala, Vaasa, Koponen Juhana: Tuusula, Korhonen Juhana: Sammatti, Tervo, Koskela Vesa: Tuusovaara, Koskinen Toivo: Kangasala, Orivesi, Kujala Pasi: Kuru, Lempäälä, Ukuniemi, Kulju Antti: Pyhäjärvi, Kulberg Arno & Jaakko: Dragsfjärd, Kulmala Kari: Jyväskylä, Korpijärvi, Leivonnäkki, Luhanka, Petäjävesi, Pykinnäkki, Uurainen, Kunttu Panu: Dragsfjärd, Hallikko, Hartola, Turku, Vammala, Kuokkanen Matias: Eckerö, Hirvensalmi, Kemiö, Salo, Kuosmanen Antti: Pyhäselkä, Kuussaari Mikko: Kuopio, Porvoo, Sipoo, Siuntio, Somero, Kytölä Raimo: Kyyjärvi, Kärkäs Juhana: Imatra, Laasonen Erkki & Leena: Helsinki, Lahtinen Olli: Jyväskylän mlk, Laitinen Jarmo: Miehikkälä, Lehmusvuo Tero: Helsinki, Kemijärvi, Sodankylä, Lehtonen Ilari & Samuli: Kaarina, Lappi, Lieto, Turku, Leino Sanna: Pirkkala, Leinonen Reima: Kajaani, Kuhmo, Lieksa, Liperi, Paltamo, Pyhäselkä, Sotkamo, Suomensalmi, Tohmajärvi, Vaala, Lensu Terhi: Karstula, Multia, Saarijärvi, Uurainen, Leppisalo Eila: Hyvinkää, Liikanen Janne: Lempäälä, Parainen, Lindberg Markus: Helsinki, Sipoo, Vantaa, Lindgren Eero: Muhos, Utajärvi, Lintervo Markku: Kemiö, Lohko Pentti: Ylämaa, Luojus Harri: Ikaalinen, Ylöjärvi, Luukkonen Lauri: Kotka, Pyhtää, Majakallio Piia: Helsinki, Kirkkonummi, Miehikkälä, Pukkila, Virolahti, Ylämaa, Malinen Pekka: Dragsfjärd, Hanko, Helsinki, Houtskär, Inko, Karjalohja, Kirkkonummi, Kustavi, Lappeenranta, Lohja, Nauvo, Siuntio, Vammala, Malkavaara Liisa: Haapavesi, Malkio Harri: Pernaja, Marienberg Mauri: Rääkkylä, Martikainen Risto: Pälkäne, Sahalahti, Mertanen Tuija: Imatra, Punkaharju, Montonen Sinikka: Imatra, Mutanen Teppo: Haukipudas, Kiminki, Liminka, Muhos, Oulu, Siikajoki, Tynävä, Mäkelä Samu: Föglö, Äänekoski, Nieminen Ari: Valkeakoski, Niittykoski Minna: Dragsfjärd, Juankoski, Kuopio, Nilsis, Rautavaara, Varpaisjärvi, Nivämäki Jorma: Laitila, Nordell Kai: Utsjoki, Nupponen Pentti: Kirkkonummi, Näppä Annikki: Kempele, Liminka, Oulu, Oulunsalo, Tynävä, Ojalainen Pekka: Joutseno, Lappeenranta, Puumala, Ollila Aarne: Alavieska, Kuopio, Pudasjärvi, Ollila Juhana: Alavieska, Ollila Jukka: Alavieska, Kalajoki, Merijärvi, Ylivieska, Ormio Hannu: Lohja, Sipoo, Somero, Vihti, Paavilainen Anja & Pekka: Eckerö, Enontekiö, Haukivuori, Sund, Pajari Mika: Eno, Joensuu, Kitee, Kontiolahti, Lieksa, Liperi, Rääkkylä, Partanen Pekka: Hyrynsalmi, Joutseno, Kuusamo, Valkeala, Patrikainen Jari: Anjalankoski, Heinävesi, Liperi, Patrikainen Jarmo: Korppoo, Kuopio, Sonkajärvi, Paukkunen

Juhana: Eckerö, Jomala, Lapinjärvi, Lemland, Saltvik, Peikonen Mika: Ilomantsi, Utajärvi, Pelletier Gun: Jakobstad, Pedersöre, Peltonen Eero & Elina: Isojoki, Kuhmoinen, Sahalahti, Peltonen Osmo: Mäntymäki, Penttilä Kari: Inari, Tampere, Vesilähti, Pietiläinen Heikki & Mikko: Ruokolahti, Poutanen Terho: Ruokolahti, Pulli Timo: Masku, Rymättylä, Pyhtää Eeva: Rovaniemi mlk, Pykkönen Tuula: Kangasala, Kuhmalahti, Mouhijärvi, Tampere, Rahko Mika: Karjoki, Kristinankaupunki, Merikarvia, Parainen, Rainio Janne: Enontekiö, Inari, Kittilä, Pelkosenniemi, Rovaniemi, Rovaniemi mlk, Utsjoki, Raunio Anneli: Liperi, Rikkonen Ari-Pekka: Laitila, Rönönen Heikki: Parikkala, Rokkanen Terhi: Luumäki, Ronkainen Jouni: Hyrynsalmi, Kuusamo, Pälkäne, Taivalkoski, Ruohomäki Kai: Raisio, Rauma, Röntynen Joel: Iihimäki, Saارين Kimmo: Imatra, Joutseno, Lappeenranta, Naantali, Parikkala, Ruokolahti, Saari, Savitaipale, Taipalsaari, Turku, Ylämaa, Saarin Marko J.: Lappeenranta, Salin Tomi: Inko, Nastola, Parainen, Vantaa, Sallinen Tatu: Rääkkylä, Sappinen Juhani: Valkeakoski, Savikko Rajaa & Riitta: Äetsä, Savolainen Pekka: Kuopio, Schakir Ilhan: Kotka, Silhonen Harri: Helsinki, Sjöberg Tuomo: Hollola, Snickars Börje: Vaasa, Sojamo Antti & Esa: Savitaipale, Sormunen Juhana: Espoo, Hallikko, Kirkkonummi, Nastola, Styman Reino: Siuntio, Sulkava Pekka: Enontekiö, Inari, Kittilä, Sulkava Pentti: Keuruu, Virrat, Sulkava Rajaa & Risto: Keuruu, SYKE: Espoo, Hallikko, Hanko, Hattula, Hyvinkää, Hämeenlinna, Inko, Kaavi, Karjaa, Karjalohja, Kiikala, Kirkkonummi, Korppoo, Lapinjärvi, Leppävirta, Liperi, Lohja, Maaninka, Mäntsälä, Nastola, Nummi-Pusula, Nurmijärvi, Orivesi, Paimio, Parainen, Perniö, Pertteli, Pohja, Pori, Porvoo, Pyhäselkä, Ruotsinsyöhtää, Rääkkylä, Salo, Sammatti, Siuntio, Sipoo, Somero, Suomensalmi, Särkisalo, Tammela, Tammisaari, Turku, Vaasa, Vantaa, Vihti, Tahvanainen Kari: Hanko, Hyvinkää, Järvenpää, Kotka, Leppävirta, Telenius Päivi: Sipoo, Vantaa, Teräs Anssi: Parainen, Toikka Ari: Vehkalahti, Tuoreniemi Sirkka: Espoo, Padasjoki, Tuovinen Eila: Kemi, Tuovinen Olavi: Oulu, Turja Eija & Sauli: Urjala, Uravirta Juhani: Sysmä, Uusimäki Ari: Helsinki, Kirkkonummi, Uusipaavalniemi Pentti: Hyvinkää, Vaalivirta Sirkka-Liisa: Savitaipale, Valtonen Anu: Imatra, Joutseno, Lappeenranta, Naantali, Parikkala, Ruokolahti, Saari, Savitaipale, Taipalsaari, Turku, Vanhanen Hannu: Espoo, Korppoo, Kuhmoinen, Vantanen Pekka: Punkalaidun, Urjala, Varonen Kari: Taipalsaari, Viitanen Esko: Espoo, Nummi-Pusula, Vuorinen Tuupur: Kitee, Vuoristo Ilkka: Pyhäjärvi, Väyrynen Anita: Kemijärvi, Äyräs Pirkko: Naantali, Ohman Ossi: Hamina, Vehkalahti, Virolahti

Muita päiväperhos- havaintoja kesältä 2004

Kimmo Saarinen

Vuoden aikana Suomen päiväperhoslajistoon saatiin peräti kaksi uutta kaaliperhosten heimon lajia, alppisinappiperhonen (*Pontia callidice*) ja tummavirnaperhonen (*Leptidea reali*). Ilmeisesti Uralilta peräisin oleva alppisinappiperhonen löytyi Utsjoen Karigasniemeltä 5.7.2004. Laji tuli todennäköisesti samassa ilmavirtauksessa,

jonka ansiosta pihlajaperhosia (*Aporia crataegi*) tavattiin ennätyskellisen runsaasti maan pohjoisosissa. Sen vaellusrintama havaittiin kesäkuun lopulla monin paikoin Kainuussa ja Perä-Pohjanmaalla, ja heinäkuun alkupäivinä lajia nähtiin jo pohjoisinta Lappia myöten. Vaelluksen myötä pihlajaperhonen on tavattu nyt Suomen kaikissa 21 eliömaakunnassa.

Tummavirnaperhonen lienee kuulunut Suomen lajistoon jo joitakin vuosia, mutta se on 'piiloutunut' virnaperhosten joukkoon. Maastossa kahden *Leptidea*-lajin erottaminen on vaikeaa ja varma lajinmääritys edellyttää yleensä genitaalipreparaatin tekoa. Keskeiset tuntomerkit on esitetty Baptrian 2/2004 takakannessa. Tummavirnaperhonen on viime vuosina yleistynyt monissa Euroopan maissa ja levittäytynyt myös Baltiaan (Viro, Latvia), joten sitä on osattu odottaa Suomesta. Maamme ensimmäinen tummavirnaperhonen löytyi Ahvenanmaalta (Sund) vuonna 2003. Kuluneelta kesältä on tiedossa ainakin yksi koiras (U: Tammisaari 9.5.2004), mutta vanhojen kokoelmayksilöiden tarkistukset ovat paljastaneet, että yksi naaras on kerätty Ahvenanmaalta (Eckerö) jo 30.6.2000. On mahdollista, että virnaperhosen väheneminen viime vuosina on samalla raivannut tietä elintavoiltaan samankaltaiselle tummavirnaperhoselle.

Tummahämsilmä

Kuva / Photo: Olli Vesikko

Häiveperhonen (*Apatura iris*) runsastui kaakossa ja sitä tavattiin myös Etelä-Hämeessä (Hattula 2 yksilöä). Runsaiden syötirysähavaintojen ohella häiveperhonen oli eksynyt valorysänsä LK: Parikkalassa 31.7. Tummahäränsilmää (*Maniola jurtina*) havaittiin edelleen Itä-Suomessa, ES: Joutse non muutamien yksilöiden ohella LK: Parikkalassa 15.7. Pikkuhäiveperhosen (*Apatura ilia*) kanta näyttää vahvistuvan, sillä lajia todettiin Porvoon-Hangon väliltä kymmeniä yksilöitä. Myös etelänhopeatäplän (*Argynnis laodice*) asema etelärannikolla on vahva ja yksilöitä havaittiin Ahvenanmaalta Virolahdelle. Karttaperhonen (*Araschnia levana*) leviää rannikolta pohjoiseen ja samaan aikaan itärajan tuntumasta länteen ja pohjoiseen. Laji on varsin tarkka elinympäristönsä suhteen eikä se viihdy ihan jokaisessa nokkosta kasvavassa paikassa. Havainto PS: Vehmersalmelta 27.6. lienee maakunnan ensimmäinen ja Kainuun valoitusta tuki seurantaan toimitetun Kuhmon havainnon ohella tieto Kn: Paltamosta 2.7. Vastaavasti neitoperhonen (*Nymphalis io*) todettiin kuluneena kesänä ainakin kaksi kertaa Koillismaalta (Kuusamo 24.8.). Haapaperhonen (*Limenitis populi*) oli Keski-Suomessa jopa runsas, ja havainto Kiimingistä 19.7. lienee ensimmäinen Perä-Pohjanmaalta. Laji teki paluun Satakuntaan, sillä perhonen löytyi Mouhijärveltä 18.7. Isonokkosperhosia (*Nymphalis xanthomelas*) todettiin useita kymmeniä yksilöitä erityisesti Salpausselän alueelta. Havainnot ulottuivat U: Hangosta ja Tammisaaresta EH: Hattulaan ja ES: Imatralle. Kirsikka-perhosesta (*Nymphalis polychloros*) ilmoitettiin muutama havainto (mm. ES: Lappeenranta, U: Tammisaari).

Kun vuonna 2003 kylmä alkukesä ja heinäkuun helteet antoivat tulokseksi erikoisia lajipareja lentoaikojen suhteen, kesällä 2004 lentoajat viirasivat ensin toukuun helteiden ja sitten sateisen keskikesän myötä. Alku oli todella lupaava, sillä useita alkukesän lajeja nähtiin lennossa poikkeuksellisen varhain. Näitä olivat mm. mansikkakirjosiipi (*Pyrgus malvae*, V: Parainen 30.4.), virnaperhonen (*Leptidea sinapis*, V: Parainen 30.4.), metsäpapurikko (*Lasiommata petropolitana*, St: Säkyli 6.5.), virnasinisiipi (*Glaucopsyche alexis*, V: Parainen 8.5.), kalliosinisiipi (*Scolitantides orion*, ES: Savitaipale 9.5.), muurainhopeatäplä (*Boloria freija*, V: Nummi-Pusula 9.5.), täpläpapurikko (*Pararge aegeria*, U: Kirkkonummi 9.5.), keltaniityperhonen (*Coenonympha pamphilus*, V: Turku 28.5.), niittyhopeatäplä (*Boloria selene*, St: Säkyli 29.5.) ja kangassinisiipi (*Plebeius argus*, St: Säkyli 2.6.). Kesä-heinäkuun runsaat sateet puolestaan johtivat

myöhästelijöihin pitkin loppukesää. Karttaperhosen kevätpolven yksilöitä nähtiin vielä heinäkuussa (U: Porvoo 1.7., U: Kirkkonummi 15.7.), kuten talvehtineita neitoperhosiakin (PS: Kuopio 7.7.). Myöhään havaittuja olivat lauhahiipijä (*Thymelicus lineola*, U: Helsinki 11.9.), ketosinisiipi (*Plebeius idas*, St: Säkyli 11.9.), lanttu perhonen (*Pieris napi*, V: Turku 1.10.) ja pikkukultasiipi (*Lycaena phlaeas*, U: Helsinki 10.10.). Amiraalin (*Vanessa atalanta*) kotimainen polvi kuoriutui myöhään ja yksilöitä nähtiin lennossa vielä lokakuun lopulla (mm. U: Mäntsälä 28.10.). Joillakin lajeilla äärihavaintojen väli oli poikkeuksellisen pitkä vuonna 2004, mm. sitruunaperhosella (*Gonepteryx rhamni*) 19.3.-13.10., helmihopeatäplällä (*Issoria lathonia*) 30.4.-10.10., pikkukultasiivellä 5.5.-10.10., auro-raperhosella (*Anthocharis cardamines*) 1.5.-9.7. ja kalliosinisiivellä 9.5.-9.7.

Toisen sukupolven yksilöitä nähtiin vähän eikä kovin monesta lajista. Havaintoja tehtiin ainakin paatsamasinisiivestä (*Celastrina argiolus*; ES: Imatra 27.7. - U: Helsinki 4.8.), niittysinisiivestä (*Polyommatus semiargus*; EK: Hamina 18.8. - U: Espoo 5.9.), karttaperhosesta (U: Espoo 24.7. - U: Helsinki 4.8.), hohtosinisiivestä (*Polyommatus icarus*; ES: Imatra 4.8.), kannussinisiivestä (*Cupido argiades*; U: Kirkkonummi 8.8. - U: Espoo 9.8.), niittyhopeatäplästä (EK: Hamina 4.9. - U: Mäntsälä 26.9.) ja kangasperhosesta (*Callophrys rubi*, U: Sipoo 26.9.).

Helmihopeatäplä

Virnasinisiipi

Vuonna 2004 helmihopeatäplä (*Issoria lathonia*) ja virnasinisiipi (*Glaucopsyche alexis*) aloittivat lentonsa jo huhti-toukokuun vaihteessa. (yläkuvat)

Runsaana esiintyneistä päiväperhosista yksi oli haapaperhonen (*Limenitis populi*) (alakuva), joka tavattiin jopa Perä-Pohjanmaalta.

Ilahduttavaa oli tummahäränsilmän (*Maniola jurtina*) havainnot jälleen Itä-Suomesta, vakituisten ja runsaampien esiintymisalueiden ollessa Saaristomerellä ja Ahvenanmaalla. (kuva edellisellä sivulla)

Haapaperhonen

Markus Lindberg

Jättiläispaksupäät Yhdysvalloissa

Yhdysvalloissa kaikki on suurta. Esimerkiksi Suomessa esiintyvään mansikkakirjosiipeen (*Pyrgus malvae*) verrattuna kivenlohkareella istuvan *Agathymus*-suvun jättiläispaksupään siipiväli on lähes kolminkertainen.

Agathymus baueri

Agavet sietävät pitkiäkin kuivia ja kuumia kausia, ja paksupäiden toukille riittää ravintoa.

Kirjoittajan osoite – Author's address:
Markus Lindberg, Meritullinkatu 15 D 45, 00170 Helsinki
e-mail: markus.lindberg@abo.fi

Paksupäät (Hesperiidae) muodostavat suhteellisen pienen osan päiväperhosfaunaa Euraasian alueella. Tilanne on toinen Pohjois- ja Etelä-Amerikassa. Siellä paksupäät muodostavat tyypillisesti melkein puolet faunasta. Olemme tottuneet pitämään paksupäitä pieninä perhosina. Amerikan mantereella paksupäiden heimoon kuuluu kuitenkin suuriakin lajeja. Kruununa ovat *Megathymus*- ja *Agythymus*-sukujen jättiläispaksupäät (Megathyminae). Ne eivät ole tyypillisesti trooppisia lajeja, vaan enemmänkin subtrooppisia ja ovat hyvin edustettuina Yhdysvaltain eteläosissa. Sukujen lajikirjo lisääntyy Meksikossa. Maailmaa matkanneet ovat ehkä joskus nähneet oudon madon meksikolaisessa mescal-väkijuomapullossa. Juoma on tislattu agave-

mäskistä ja mato on erään jättiläispaksupään toukka (laji ei kirjoittajan tiedossa).

Jättiläispaksupäät ovat pienten kiitäjien (Sphingidae) kokoisia perhosia ja muistuttavat niitä hieman myös ulkonäöltään. Näiden paksupäiden takaruumis on paksu ja se on täynnä ravintorasvaa perhosten kuoriutuessa. Rakenteeltaan ne muistuttavat enemmän Hesperinae- kuin Pyrginae-alaheimon paksupäitä mutta ovat näihin verrattuna kooltaan jättiläismäisiä. Siivet ovat leveät eivätkä aivan yhtä terävät kuin Hesperinae-ryhmän perhosilla. Tyypillinen kärkiväli levitetyillä yksilöillä on neljästä kahdeksaan senttimetriin. Lento ei ole kiitäjämäistä vaan rauhallisempaa ja pyrähdysmäistä. Vauhtia nämä perhoset osaavat kyllä tarpeen tullen pitää. Suuri koko vaatii vas-

vat paljon toisiaan. Peruskuviontina siipien yläpinnoilla on lämpimän ruskea tausta, jolla oransseja tai keltaisia täpliä etusiipien ulkoreunassa ja vyönä takasiivissä. Takasiiven alapinnat ovat harmaanruskeita ja päällä on vaalea vyökuvio. Variaationa on kuvioiden suuruus ja tummuus. Lajien taksonomia on vielä hieman epäselvä ja esimerkiksi *Agathymus aryxna* on jaettu useampaan lajiin kromosomilukumäärien perusteella. Ongelma on tuttu esimerkiksi eräiden sinisiipien (*Agrodiaetus*) kohdalla. Saman agave-lajin eri alalajeilla elävät saman paksupääälajin populaatiot poikkeavat ulkonäöltään ja mahdollisesti myös geneettisesti hieman toisistaan. Myös agaveiden lajirajat ovat hieman epäselviä. Modernit DNA-menetelmät voisivat valaista *Agathymus*-suvun tilannetta. Täysikasvuiset yksilöt eivät tietävästi käy kukilla ruokailemassa mutta useimmat lajit tavataan kosteilla paikoilla vettä imemästä. Agavet kasvavat yleensä parhaiten kalkkikivipohjalla, mistä ympäristöstä perhosetkin löytyvät. Len-

toajat ovat myöhäisiä, elokuusta aina marraskuuhun, lajista riippuen. Näiden lajien lisäksi Etelä-Texasissa tavataan *Manfreda*-suvun kasveilla elävä *Stallingsia maculosa*, joka muistuttaa suuresti lajia *Agathymus remingtoni*. Lajin toukan ravintokasvi on kärsinyt rakentamisen vuoksi ja perhoslaji on käynyt harvinaiseksi. Meksikossa tavataan eräitä jättiläispaksupääsukuja, jotka muistuttavat kooltaan ja ulkonäöltään *Agathymus*-suvun paksupäitä.

Agathymus aryxna

A. aryxna lienee kaikkein yleisin *Agathymus*-laji. Aikuisia yksilöitä tapaa yleisesti syys-lokuussa, tammia ja katajia kasvavien metsien purouomista vettä imemästä. Samalla paikalla voi olla useita yksilöitä kerrallaan. Säikäytettyinä perhonen on vahva lentäjä mutta maassa, vettä imiessään, se ei ole erityisen arka. Lähistön kanjoninrinteiltä löytyy yleensä laajahkoja agave-kasvustoja. Laji on laajalle levinnyt Kalifornian aivan itäisimmistä osista eteläisen Ari-

Agathymus aryxna

zonan läpi Uuden Meksikon lounaisimpaan nurkkaan. Lisäksi lajia tavataan Meksikon pohjoisosissa. Toukan ravintokasvina ovat *Agave palmeri*-ryhmän eri variaatiot. Keski-Arizonassa erityisesti Mazatzal-vuoristossa kasvavalla *Agave chrysantha*-variaatiolla elävää populaatiota, jonka perhosia pidetään toisinaan omana lajinaan *Agathymus bauerina*. Tämän populaation yksilöt eroavat todella melkoisesti nimimuodosta. *A. aryxna* on ruskea ja kirjailut ovat oransseja kun taas *A. baueri* (kuva sivulla 114) on selvästi tummemman ruskea ja kirjailut lähenevät punaista. Myös Lounais-Arizonan kuivilla ja kuumilla aavikoilla elää erioiloisia populaatioita. Niiden kromosomilukujen on todettu poikkeavan nimimuodon luvuista ja siksi nekin on kirjallisuudessa joskus kuvattu omana lajinaan. Toukkia on parasta etsiä elokuun loppupuolella, jolloin ne valmistautuvat koteloitumaan. Toukat elävät koko elämänsä agaven lehden sisällä syöden sen pehmeää kudosta. Hieman ennen koteloitumista toukat syövät reiän lehden alapinnalle, lähelle lehden tyveä. Reiän ne sitten peittävät kehräämällä seitillä, muodostaen ulostuloluukun (trap door) aikuiselle perhoselle. Toukan tai kotelon löytäminen tämän luukun avulla. Jos haluaa ottaa kotelon talteen, täytyy lehti ensin leikata poikki tyvestä. Toimenpide on hankala ja vaatii melko pitkävärtisen ja terävän työkalun. Agaven lehtiruusu on hyvin suojattu ja lehdet on lisäksi varustettu vahvoilla, terävillä ja sitkeillä piikeillä. Vaiva kannattaa, sillä lajin kasvatus on yleensä helppo.

Agathymus evansi

Laji on Yhdysvalloissa rajoittunut Arizonan kaakkoisrajalle. Sitä tavataan ainoastaan

Megathymus yuccae-lajin ravintokasvi banaaniyukka (*Yucca baccata*) Arizonassa.

Huachuca- ja Chiricahua-vuoristoissa melko korkealla mäntyä ja tammea kasvavissa harvoissa metsissä. Lajin pääesiintymisalue on Meksikossa. Esiintymisalue on yhteneväinen toukan ravintokasvin esiintymisen kanssa. Mielenkiintoista on, että ravintokasvi, *Agave parryi huachucensis* on kasvin erityinen muoto. Nimimuoto kasvaa monin paikoin Arizonan keskiosissa mutta *Agathymus evansi* ei näytä hyväksyvän nimimuotoa ravinnoksi. Ollakseen Arizonassa esiintymisalueensa pohjoisrajalla, on laji yleinen siellä, missä se esiintyy. Aikuisia tapaa helposti toistakymmentä päivässä kosteilla paikoilla vettä imemästä. Erityisesti suosiosta tuntuvat olevan sorateiden läpi tunkevat lähteet. Tällöin havaitaan toisinaan kiintoisaa juomakäytöstä. Ensin perhonen asettaa takaruumiinsa kärjen kiinni vettyneeseen maahan. Tämän jälkeen se vie imukärsänsä takaruumiin kärjen viereen ja istuu pitkiä aikoja juoden vettä. Onko kyseessä ravintosuolujen takaisin keruu vai jokin muu toimenpide, ei ole kirjoittajan tiedossa. Laji on ulkonäöltään hyvin paljon *Agathymus aryxnan* näköinen mutta on yleensä tätä isompi ja hieman tummempi. Oranssit täplät ovat ehkä hieman isompia. Lentoaikana on elokuun viimeisistä päivästä lokakuulle.

Agave schottiin kasvustoa (vasen kuva) sekä *Agave palmeriin* lehtiruusu (oikea kuva).

kerman värisiä. Kirjoittajalla ei ole omaa kokemusta lajista.

usvälille, missä "mesquiteä" (akaasian sukun pensas tai puu) ja piikkipensaistoa kasvava pensaisto muuttuu tammea ja katajia kasvavaksi nummimetsäksi.

Agathymus alliae

A. alliae esiintyy vain parin sadan kilometrin läpimittaisella alueella Itäisessä Kaliforniassa, Etelä-Nevadassa, Kaakkois-Utahissa ja Luoteis-Arizonassa. Tämä on pohjoisin *Agathymus*-laji ja sen ravintona on vastaavasti pohjoisin agave-laji, *Agave utahensis*. Kirjoittajalla ei ole omaa kokemusta lajista.

Agathymus polingi

A. polingi on pienin Yhdysvaltojen *Agathymus*-lajeista. Se poikkeaa käytöksellään muista suvun lajeista siinä, että sitä ei ole tavattu vettä imemästä. Lentoaika on esitellyistä lajeista myöhäisin, loka–marraskuu. Lajin esiintyminen on rajoittunut eteläiseen Arizonaan ja lounaisimpaan Uuteen Meksikoon sekä Sonoraan Meksikossa. Tämäkin paksupää muistuttaa ulkoisesti *Agathymus aryxnaa*. Yleensä takasiipien alapinnalla oleva vaalea vyö on erityisen selvä. Aikuisia yksilöitä tapaa lajin ravintokasvin *Agave schottiin* ympäristöstä. Urokset harrastavat reviirikäyttäytymistä valiten sopivia paikkoja, joille yhden yksilön tallettamisen jälkeen tulee pian uusi. Ravintokasvi *A. schottii* poikkeaa tyyppillisistä leveälehtisistä agaveista. Sen lehdet ovat noin vaaksan pituisia ja muistuttavat käyrää tikaria, josta on syntynyt kasvin lempinimi "shin dagger" (sääritikari). Kasvit muodostavat laajoja tiheitä mattoja sopivilla paikoilla, tehden liikkumisen hankalaksi. Toukia on vaikea löytää, koska piikkimäisten lehtien väliin on vaikea päästä koteloiden ulostuloaukkoja etsimään. Perhosen ja samalla ravintokasvin esiintyminen on painottunut korke-

Agathymus remingtonii

A. remingtonii esiintyy Etelä-Texasissa lähellä Chissos-vuoriston alueella sekä laajalti pohjoisessa Meksikossa. Sen ravintokasvina on *Agave lechuguilla*. Ulkonäöltä sen tunnistaa helposti. Tunnistusta helpottaa takasiipien alapinnan ulospäin suuntautuva nuolenpäärivi, jollainen on vain *Stallingsia maculosalla*. Kirjoittajalla ei ole omaa kokemusta lajista.

Agathymus neumoegeenii

A. neumoegeenii esiintyy Keski-Arizonasta eteläiseen Uuteen Meksikoon ja läntisimpään Teksasiin. Laji lienee *Agathymus*-lajeista komein. Ruskealla taustalla on laajat oranssit kuviot. Ravintokasvina on *Agave parryin* nimimuoto. Kirjoittajan omat kokemukset lajista rajoittuvat keräilyretken lajin elinalueelle lentoaikaan. Laji jäi löytymättä, vaikka ravintokasvi löytyikin.

Megathymus-suku

Yhdyvalloissa tavataan neljä *Megathymus*-suvun lajia: *M. ursus*, *M. yuccae*, *M. streckerii* ja *M. cofaqui*. Kahden lajin levinneisyys on laaja, koska yucca-lajeja esiintyy koko mantereen halki etelässä ja Kalliovuorten alueella pohjoisessa aina Kanadan rajalle. Lajien aikuiset yksilöt eivät käy kukilla mutta väitetään, että ne imevät vettä maasta. Tästä ei kirjoittajalla ole omaa havaintoa.

Agathymus mariae

Lajin esiintymisalueena on Uuden Meksikon eteläosa, Länsi-Texas sekä Pohjois-Meksiko. Ravintokasvina on *Agave lechuguilla*. Parhaiten lajin tunnistaa takasiipien alapintojen todella vaaleasta perusväristä. Kirjoittajalla ei ole omaa kokemusta lajista.

Megathymus ursus

Levinneisyydeltään *M. ursus* on rajoittunut Arizonaan, Uuteen Meksikoon ja Teksasin länsiosiin ja Meksikoon. Se on suurin laji joukosta siipien kärkivälin ollessa jopa 8 cm. Kutsumanimenä lajilla on "the bear" (karhu). On ihmeellistä, kuinka harvoin aikuisia yksilöitä tavataan ottaen huomioon yksilöiden koon. Kirjoittajan kohdalle on sattunut yksi ainoa kerta 15 vuoden aikana, eivätkä muut harrastajat voine kehua paljoakaan enemmän.

Agathymus stephensi

Tämä laji rajoittuu Yhdysvalloissa Etelä-Kaliforniaan ja Meksikossa Baja Kaliforniaan. Ravintokasvina on *Agave deserti*. Täplät siivissä ovat

Lajin löytää kuitenkin toukkia ja koteloita etsimällä. Kesäkuussa toukka on täysikasvuinen ja silloin sitä kannattaa etsiä tammea ja katajaa kasvavista nummimetsistä. Muninta näyttää tapahtuvan kanjonien laidoille, teiden varsille ja purouomien varteen *Yucca schottii*-lajille. Joskus harvoin laji tavataan myös muilla yucca-lajeilla. Syynä saattaa olla ympäristön lämpötila ennemminkin kuin yucca-laji. Yhdelle kasviyksilölle munitaan yleensä yksi muna, jonka naaras liimaa kasvin lehteen kiinni. Muna on niin iso, että niitäkin voi löytää silloin tällöin. Jos löytää yhden toukan, on hyvä mahdollisuus löytää useampi seuraamalla oletettua lentoväylää. Toukka ei asusta suurissa kasveissa vaan pienissä ensimmäisen vuoden versoissa. Naaras munii yhden munan kasvia kohden, useiden kymmenien metrien välimatkojen päähän toisistaan. Toukan tai kotelon paljastava tekijä on lehtiruusuksen lakastuminen ja keskeltä esiin työntyvä "telta". Teltta koostuu toukan kehräämästä valkeasta kehdestä, johon se on kiinnittänyt ulostettaan. Kyhäelmä muistuttaa hämmästyttävästi katkennutta kukkavartta. Juuri täytyy kaivaa esiin, mikä ei ole aina helppo työ kivisen maan vuoksi. Toukat ovat helppoja kasvattaa mutta usein loisittuja. Viime vaiheessa, jossa toukka ilmeisesti lähinnä täyttää ravintovarastoaan, jopa peruna on kelvannut ruuaksi. Toukka on täysikasvuisena noin 5 cm pitkä ja kalju ja valkoinen. Se koteloituu käyttävänsä päällystään kotelon valkoisella jauholla. Aikuisen yksilön

Megathymus ursus

Megathymus yuccae

elämäntavat ovat edelleen lähes tuntemattomat, koska aikuisia yksilöitä on havaittu niin harvoin. Harvojen lentohavaintojen ja kasvatusten perusteella lentoaikana on heinä–elokuu ja sukupolvia on yksi vuodessa.

Megathymus yuccae

Laji on levinnyt laajalti Etelä-Kaliforniasta Pohjois-Karoliinaan ja on laajimmalle levinnyt Megathyminae-alaheimon laji. *M. yuccae* on samaa kokoluokkaa edellisen lajin kanssa. Esiintymisessä on jonkinlainen katkos Missisippin kohdalla ja osin siitä johtuen, on tämä jättipaksupää haluttu jakaa kahteen sisarlajiin. Lännessä laji elää avoimissa heinämaastoissa ja piikkipensaistoissa, idässä taas avoimilla mäntykankailla. Toukkien ravintona on kaakkoisessa Arizonassa pääasiassa *Y. baccata*. Idässä ilmoitetaan ravinnoksi sikäläiset yucca-lajit kuten *Y. smalliana* ja *Y. filamentosa*. Laajan levinneisyysalueen eri osissa myös muut yucca-lajit tulevat kysymykseen. *Y. baccata* voi kasvaa isoinakin ryppäin sopivilla paikoilla mesquitea ja "ocotilloa" kasvavilla ruoholaitumilla. Arizonan kuiville pensaikkoarville tyypillinen pari-kolmemetrinen ocotillo on erikoisennäköinen kimppu suoraan maasta nousevia ohuita suorita vahvapiikkisiä varsia. Niiden pienet lehdet ja kukat kasvavat suoraan varresta, oksia ei ole lainkaan. Kuivina aikoina lehdet ja kukat putoavat ja kasvi näyttää pystyyn kuolleelta. Kaakkois-Arizonassa perhonen lentää aikaisin, helmi–maaliskuussa mutta pohjoisempana myöhemmin. Vaikka laji aloittaa lentonsa aikaisin, on sillä vain yksi sukupolvi vuodessa. Toukkia pitää etsiä vuoden vaihteen paikkeilla, jolloin ne alkavat olla täysikasvuisia. Omat havaintoni lajista ovat kaikki toukkia ja koteloita. Toukat porautuvat ensimmäisen vuoden versojen juureen ja peittävät käytävän suun teltalla kuten edellinen lajikin. Aikuisen yksilön voi joskus tavata yucca-kasviltä istumasta, sillä laji ole läheskään niin harvinaisen kuin edellinen laji. Naaras näyttää seuraavan puronuomia munitalennolla ja joskus toukkia löytää jonossa useita lyhyellä matkalla. Piikkipusikossa kulkeminen on usein sangen hankalaa, kiviliasta ja tuhoisaa vaatetukselle.

Megathymus streckerii

M. streckerii levinneisyysalue on pohjoisempi verrattuna muihin jättiläispaksupäihin ja alkaa Keski-Arizonasta ja eteläisestä Uudesta Meksikosta päättyen Kalliovuoria seuraten Kanadan rajalle. Laji on avoimien matalaheinäisten preerioiden laji. Ravintokasvina ovat matalakasvuiset *Yucca glauca*-ryhmään kuuluvat kasvit. Nämä yucca-lajit kasvavat myös melko laajoina kasvustoina sopivilla hiekka- ja silttimailla. Perhonen on helpompi löytää aikuiseina kuin toukkana, koska toukka ei tee paljastavaa telttaa asuntokäytävänsä suulle. Sen vuoksi toukkia on erittäin hankala löytää ja tulokset ovatkin olleet laihoja. Laji on paikallinen eikä sitä löydä jokaisesta sopivan näköisestä yucca-kasvustosta. Kun paikan ensin löytää,

niin ei ole vaikeutta löytää perhosta, joka voi olla yllättävän runsas. Tämä paksupää lentää säikäytettynäkin vain lyhyitä pyrähdyksiä ja asettuu taas maahan istumaan. Lentäessä kuuluu selvä pärinä, joka syntyy siipien kärkien lyödessä toisiaan vasten. Ääni, väritys ja lentokäytös muistuttavat erään ison samoilla paikoilla elävän heinäsirkkalajin käytöstä ja ulkonäköä. Tämä johtaa perhosharrastajan jatkuviin ja varsin turhauttaviin virhereagoineihin. Kyseessä voi olla mimikry-ilmio. Perhosen lentoaikana on Arizonassa huhti–toukokuu mutta pohjoisemmassa laji lentää osin myöhemmin. Vuodessa on vain yksi sukupolvi.

Megathymus cofaqui

Lajia tavataan harvinaisena Floridasta ja Georgiasta. Se on hiekkadyynien ja mäntykankaisten laji. Ravintokasveina mainitaan *Yucca filamentosa*, *aloifolia* ja *smalliana*. Laji lentää kahden sukupolvena Floridassa maalīs–marraskuussa ja yhtenä Georgiassa heinä–syyskuussa. Kirjoittajalla ei ole omaa kokemusta lajista.

Artikkelin kirjoittaja Markus Lindberg vieressään kukkiva *Agave palmerii*.

Lähdeaineisto

- Opler, P. A., Stanford, R. E. & Pavulaan, H., <http://www.nearctica.com/butter/index.htm>
- Brock, J. P. & Kaufman, K. 2003: Butterflies of North America. — Houghton and Mifflin Co, Singapore.
- Opler, P. A. & Wright, A. B. 1999: A Field Guide to Western Butterflies. — Houghton and Mifflin Co, USA.
- Opler, P. A. & Malikul, V. 1998: A Field Guide to Eastern Butterflies. — USA.
- Irish, M. & Irish, G. 2000: Agaves, Yuccas and Related Plants: a Gardner's Guide. — Timber Press, Inc., USA.

Erota häiveperhoset *Apatura iris* & *Apatura ilia*

Häiveperhosen (*Apatura iris*) nopeasti runsastuttua Suomessa, sen sisarlaji **pikkuhäiveperhonen** (*Apatura ilia*) saapui myös maahamme. Ensimmäinen yksilö on ilmoitettu vuodelta 2000 ja vuonna 2004 lajia tavattiin etelärannikolta jo usealta eri paikkakunnalta. Äkkisilmäyksellä nämä kaksi lajia ovat helposti sekoitettavissa toisiinsa, vaikkakin selkeät, jo maastossa istuvasta yksilöstä havaittavat, tuntomerkit ovat olemassa.

Alla on esitetty siipikuvioinneista paljastuvat perustuntomerkit, joiden avulla lajit ovat helposti erotettavissa toisistaan.

Kummatkin häiveperhoselajit suosivat met-

säisiä ja usein reheviä ympäristöjä; tämän sanelee lajien toukkien ravintokasvit: häiveperhosen ravintoa on ensisijaisesti raita (*Salix caprea*), mutta myös esim. kiiltolehtipaju ja valkopaju, pikkuhäiveperhosella ulkomaisten tietojen mukaan pääasiassa haapa (*Populus tremula*), mutta musta- ja hopeapoppeli sekä pajut kelpaavat hyvin. Molempien lajien toukat talvehtivat keskenkasvuina. Toisen sukupolven kehittyminen Suomessa on epätodennäköistä. Tunnetaanko yksi tapaus?

Ainakin häiveperhosen aikuiskäyttäytymiselle on havaittu ominaiseksi voimakas reviiirikäyttäytyminen, ja etelärannikolla sen voidaan

havaita tapahtuvan usein tammien latvuksissa. Lajit eivät juuri kukilla vieraille, vaan suosivat väkeviä nesteitä ja siksi syöttipyyntillä perhosia onkin saatu monenlaisista ympäristöistä.

Tämän artikkelin yhteydessä on sopiva mainita myös, että kaksi edellä mainittua tarunhoitoista *Apatura*-lajia eivät ole ainoat Euroopassa tavatut. *Apatura metis* (ravintokasvina valkopaju *Salix alba*) on levinneisyydeltään meitä lähin. Lajin levinneisyyden pohjoisraja kulkee jotakuinkin Itämeren kaakkoisosissa. Kaakkois-Aasiasta eri *Apatura*-lajeja on tavattu kymmenisen kappaletta.

Tuntomerkit siipien yläpinnoilla:

A. ilia: etusiiven silmätäplä näkyy yleensä selkeästi kummallakin sukupuolella —
A. iris: silmätäplä näkyy vain heikkona tummana varjona.

Mustat täplät ovat myös hyvä apu tunnistuksessa; Lajilla *A. iris* on selvästi vain kaksi täplää mutta *A. ilia*lla laikut ovat jakautunut ikäänkuin neljäksi vaikka ovatkin usein kiinni toisistaan.

Takasiiven valkea kuvio on tuntomerkeistä selvin ja näkyy hyvin kuluneessakin yksilössä. *A. iris*: selkeästi rajautuneen kuvion keskellä on aina ulospäin suuntautuva hammas — *A. ilia*: koko vaalea kuvio on "suttuisempi", eikä niin selkeästi rajautunut taustaan. Terävää hammaskuviota ei ole.

*A. ilia*sta tavataan harvinaisena, jo Virossa, "kultaista" muotoa f. clytie ja mahdollisesti kohta meilläkin. Oranssinkirjavana se muistuttaa suuresti toista lähilajia *A. metis*, jonka etusiipien silmätäplät ovat kuitenkin tavallisesti pistemäiset ja lajin yleisvaikutelma on "ruudullisempi".

Tuntomerkit siipien alapinnoilla:

A. ilia: etusiiven alapinnalla silmätäplä näkyy pienenä — *A. iris*: täplä on voimakkaasti oranssilla rajautunut ja tumman "iiriksen" sisällä on selkeästi erottuva siniharmaa pilkkaus.

Takasiipien alapinnoilla vaaleat kuviot poikkeavat muodoltaan kuten yläpinnoillakin. Lisäksi koko yleisväritys on lajeilla erilainen: *A. ilia*: taustan sävy on pehmeän vaalean suklaanruskea, vaalean kuvion ollessa kellertävä. *A. iris*: taustan sävy on selvästi tummempi ja vaalea kuvio on lähes valkoinen ja erottuu ruskeasta kontrastisesti.

Apatura ilia — pikkuhäiveperhonen

Apatura iris — häiveperhonen

Apatura ilia — pikkuhäiveperhonen

Apatura iris — häiveperhonen

Sirppikäriäinen *Ancylis rhenana* Müller-Rutz, 1920 Pohjois-Euroopalle uutena ¹

Erkki M. Laasonen & Leena Laasonen,

Kirjoittajien osoite – Authors' adress:
Vyökätkä 9 B 13, FIN-00160 Helsinki, Finland
e-mail: laasonen@kolumbus.fi

Tortricid moth *Ancylis rhenana* Müller-Rutz, 1920 new to northern Europe

Up till now *Ancylis rhenana* Müller-Rutz, 1920 had been recorded only from Switzerland, Austria, and Germany (Bavaria), at the shore meadows of upper Rhein and its tributaries, as well as at the eastern corner of Lake Constance. Now it is recorded for the first time in northern Europe, at coastal localities of the Finnish Gulf, from the biogeographical provinces Varsinais-Suomi (V), Uusimaa (U), and Etelä-Karjala (EK). Probably it also occurs in the Baltic Countries, but confirmation is still needed. Clues to differentiate it externally from its relatives are given, as the genitalia are unhelpful in this respect.

Vecklarfjärilen *Ancylis rhenana* Müller-Rutz, 1920 ny för Nordeuropa

Ursprungligen blev *Ancylis rhenana* Müller-Rutz, 1920 beskriven från Schweiz, vid stränderna av övre Rhein. Den har också hittats på den motsatta stranden i Österrike, samt i nordöstra hörnet av Bodensjön från Tyskland, Bayern. Här beskriver vi de första fynden från Nord-Europa, på stränderna av Finska viken i provinserna Egentliga Finland (V), Nyland (U) och södra Karelen (EK). Tydligt förekommer den också i Baltikum, men de muntliga uppgifterna skall ännu bekräftas. Vi ger råd hur arten kan skiljas åt från närstående arter på utseendet, då genitalierna inte skiljer sig tillräckligt inom denna *badiana*-grupp av *Ancylis*-släktet. Bara andra generationens exemplar har tillvaratagits i Finland.

Vuonna 1977 talletimme Virolahdelta valorysästä toisen polven *Ancylis*-yksilön, joka ei tuntunut sopivan mihinkään lajiin. Sinnehän se unohtui laatikon nurkkaan. Ainoa muistikuvamme on, että tuona vuonna *Ancylis*-suvun toisen polven yksilöitä ei oikeastaan ollut lainkaan. Siksi kai yksilö huomion saikin. Tämä kaikki on mitä tavanomaisinta — jokaisella pikkuperhostutkijalla on laatikon nurkissa varmaan kymmeniä yksilöitä, joita ei oikein saa lajiin mahtumaan. Vasta vuonna 2002 alkoi taas tapahtua. Silloin saimme samankaltaisen yksilön, sekin toista polvea, nyt Helsingin Harakalta. Lisäksi juuri oli ilmestynyt kirjoja (Razowski, 2001 ja 2002), joista työmille "outo *badiana* kakkonen" löytyi mielenkiintoisia vaihtoehtoja. Siitä alkoi selvitystyö, jonka tulokset nyt esitämme.

Havainnot Keski- ja Pohjois-Euroopasta

Bodenjärven itäpäähän laskee etelästä ylempi Reinjoki, joka on Sveitsin itäraja ja Itävallan länsiraja. *Ancylis rhenana* on tähän asti löytynyt vain näiltä alueilta kummastakin maasta Reinin ja sen sivujokien rannoilta, sekä Saksan Baijerista Bodenjärven itäpäähän koillisesta laskevan pienen joen rantapuistosta (Razowski 1996, Huemer & Tarmann 1997). Laji ei siis ole korkeiden Alppien perhonen, vaan löytyy ala-

1

♂

2

♂

3

♂

7

♀

8

♀

9

♀

Ancylis paludana

Ancylis badiana

Ancylis rhenana

1) Esitetty Suomen Perhostutkijain Seuran viikonloppukokouksessa Kotkan Leikarissa 13.3.2004.

maista rantaniityiltä, ehkä noin 450 metriä merenpinnan yläpuolelta (Burmam & Huemer 1984). He kuvaavat biotooppia termillä "Molinietum caeruleae", jonka ehkä voisi suomentaa: "kosteat siniheinäniityt" (siniheinä, *Molinia caerulea*). Alkuperäisen lajinkuvauksen mukaan *A. rhenana* lentää huhti–toukokuussa ja heinäkuussa "saraniityillä Reinin pinnan tasalla" (Müller-Rutz 1920). Vielä seuraavassakin raportissa ilmoitetaan, että tuore koiras on löytynyt Itävallan Feldkirchenin Klausista 24.4.1926 (Rebel 1929). Sen koommin ei ensipolven löytöjä ole ilmaantunut. Omat havaintomme ovat:

EK: Virolahti, 671:53, Hämeenkylä Keipi, 11.–28.8.1977, 1♂; U: Helsinki, 6672:386, Harakka, 14.–21.7.2002, 1♀ ja 27.7.–3.8.2003, 1♂; V: Dragsfjärd, 6673:244, Ölmos, 4.–14.8.2004, 1♂.

Kaikki yksilöt saatiin kestovaloilta. Harakan yksilöt lähetimme tarkistettavaksi prof. Peter Huemerille Innsbruckiin Itävaltaan ja hän ystävällisesti varmisti määrityksemme *Ancylis rhenana*. Olemme myös varmistaneet seuraavat yksilöt lajiin kuuluviksi:

U: Pernaja, 669:45, Strömsland, 17.7.1999, 1♂, I. Kontuniemi leg. (jonka hän alustavasti määrittäi varsin osuvasti: *Ancylis transienta* Filipjev 1926) ja U: Inkoo, 665:33, Bjurs, 27.7.–2.8.2003 ja 3.–6.8.2003, 2 exx. Tomi Salin leg., coll. Kaitila.

Tämän lisäksi Leikarin esitelmämme jälkeisissä keskusteluissa useampikin pikku-

perhosia tutkiva kollega muisteli pyöritelleensä hyppysissään samannäköisiä toisen polven *Ancylis*-yksilöitä. U: Kirkkonummi, Porkkalan ja U: Hanko, Tvärminnen yksilöitä (J.-P. Kaitila henk. koht. tiedonanto) emme ole voineet varmentaa, emme myöskään havaintoja Virosta (U. Jürivete ja K. Nupponen henk. koht. tiedonannot) ja Latviasta (N. Savenkov henk. koht. tiedonanto). Varmaankin suuri osa näistä havainnoista tullaan tuota pikaa varmistamaan ja julkaisemaan.

Lähilajien ulkonäköerot

Ancylis-suvun *badiana*-ryhmään kuuluvat ainakin alavien maiden lajit *A. badiana* ([Denis & Schiffemüller], 1775), *A. paludana* (Barrett, 1871), *A. rhenana* Müller-Rutz, 1920, sekä korkean paikan lajit *A. habelerii* Huemer & Tarmann, 1997 Itävallan Alpeilta noin 2000 m korkeudelta ja *A. transienta* Filipjev, 1926 Kaukasukselta, Kabardino–Balkarskin alueelta 2300 m korkeudelta (Huemer & Tarmann 1997). Genitaalien perusteella ryhmän lajeja ei voi varmuudella erottaa. On siis turvaututtava ulkonäköön (Kuvat 1–3 ja 7–9).

Kun ulkonäköä ryhtyy vertailemaan, on varmaan hyvä ottaa vertailuun mukaan kolme samankaltaista lajia *comptana*-ryhmästä: *A. kenneli* Kuznetsov, 1962, *A. obtusana* (Haworth, 1811) ja *A. comptana* (Frölich, 1828) (Kuvat 4–6 ja 10–12). Näillä kaikilla on koiraan genitaaleissa uncuksen kärjessä kaksi vierekkäistä pitkää ohutta dorsaaliuloketta, jotka *badiana*-ryhmän lajeilta puuttuvat (Razowski 2001). Ja taas keran, *comptana*-ryhmän lajeja ei voi toisis-

taan genitaalein erottaa. Kaikki seuraava koskee *A. rhenanan* toisen sukupolven yksilöitä — mitään käsitystä ensimmäisen sukupolven yksilöistä meillä ei ole. Huemer ja Tarmann (1997) taulukoivat *badiana*-ryhmän lajien erottamiseksi kymmenen eri piirrettä. Heitä täydentäen ja karsien vaikuttaisi siltä kuin koko olisi ensimmäinen ratkaiseva piirre. Jos yksilö on iso, keväisen *A. badianan* kokoinen, on se *A. badiana*, *A. paludana*, (*A. transienta*) tai *A. kenneli*. Jos yksilö on pieni, on se *A. rhenana*, (*A. habelerii*), *A. obtusana* tai *A. comptana* — tai tietysti pieni toisen polven *A. badiana* — sellainenkaan ei ole harvinaisuus. Seuraavaksi kannattaa tarkistaa etusiiven takaosan dorsaalitiplän muotoa. Jos täplä on lyhyehkö ja pullea, pituuden ja leveyden suhde noin 2.3 tai alle, niin yksilö on *A. badiana*, *A. obtusana* tai *A. comptana*. Kaikilla näillä täplä on myös epäsymmetrinen, sen ulko-osa kääntyy jyrkemmin vasten etusiiven takareunaa kuin sisäosa. Jos dorsaalitiplä on pitkä, pituuden ja leveyden suhde on yli 3.0 ja symmetrinen, niin laji on *A. rhenana* (*A. habelerii*). Lisäapua saa dorsaalitiplän väristä — *A. badianan* ja *A. paludanan* täplät ovat tumman keittosuklaan värisiä ja *A. rhenana* kastan-

Kuvat 1–12. Vasemmalta oikealle: *Ancylis paludana*, *A. badiana*, *A. rhenana*, *A. comptana*, *A. obtusana* ja *A. kenneli*. Ylärivissä koiraat, alarivissä naaraat. Vain *A. badiana* ja *A. rhenana* ovat toisen polven yksilöitä. **Figures 1–12.** From left to right: *Ancylis paludana*, *A. badiana*, *A. rhenana*, *A. comptana*, *A. obtusana* and *A. kenneli*. Upper row: males, lower row: females. Only *A. badiana* and *A. rhenana* are specimens from the 2nd generation.

4

5

6

10

11

12

Ancylis comptana

Ancylis obtusana

Ancylis kenneli

Ancyliis rhenana on tähän mennessä (II/2005) ilmoitettu ainoastaan Sveitsin ja Itävallan raja-alueilta Reinin ja sen sivujokien rannoilta, eteläisestä Itävallasta sekä Saksasta. Nyt myös Suomen etelärannikolta useasta eri paikasta. Karttaan on merkitty tietoon tulleet havaintopaikat, Suomen osalta myös havaintojen löytövuodet. Yllä kuva *A. rhenana* luonnollisessa koossaan.

janruskea. Myös dorsaalitiplää ulko-osista rajaava vaalea juova on avuksi. *A. badiana* ja *A. paludana* ovat siltä kohtaa vaalean beigen värisiä ja *rhenana* selvästi tummempi – punaruskea. Dorsaalitiplän muotoeron lisäksi *A. rhenana* on yleisväritykseltään kastanjanruskea ja *A. comptana* harmaan punaruskea. Koko ja toisen polven lentoaika ovat kyllä näillä lajeilla aivan samat. Kuten sanottu, nämä lajit erottaa toisistaan genitaaleista.

Pieni varoituksen sanakin on paikallaan. Huemer ja Tarmann (1997) pitävät etusiven etureunan keskiosan vaalean alueen hakasia merkittävänä erona. Heidän mielestään, jos hakaset ovat selvät, niin laji on *A. badiana* ja jos ne puuttuvat laji on *A. rhenana*. Suomessa tämä ei kyllä pidä aina paikkaansa. Meillä ehkä joka viidennellä *A. badiana* -yksilöllä hakaset oikeastaan kokonaan puuttuvat.

Elintavat

Ancyliis rhenana -toukan ravintokasvia ei tunneta. *Badiana*-ryhmän kääriäisten toukat näyttävät syövän hernekasveja (Fabaceae) ja ainakin *A. badiana* toukalle kelpaa moni herne. Helsingin Harakalla kasvaa seuraavia hernekasveja: hiirenvirnaa (*Vicia cracca* L.), peltovirvilää (*V. hirsuta* (L.) Gray), mäki virvilää (*V. tetrasperma* (L.) Schreb.), aivotirnaa (*V. sepium* L.), niitty-nätkelmää (*Lathyrus pratensis* L.) ja kenttöörakkoa (*Ononis arvensis* L.) (Kurtto 1998). Kenttöörakko on Suomessa suuri harvinaisuus. Se ei missään tapauksessa kasva kaikilla *A. rhenana* löytöpaikoilla. Joten, jos lajin toukalle kelpaavat hernekasvit, niin ne voivat olla mitä tavanomaisimpia lajeja, eivätkä auta oikean paikan etsinnässä.

Keski-Euroopan biotooppitiedot "Reinin rannan saraniityt" ja "kosteat siniheinäniityt" eivät sovi Helsingin Harakkaan. Harakka on kalliosaari kalliorannoin. 1800-luvulla sinne rakennettiin n. 400 metriä 5–10 m korkuisia hiekkavalleja. Siellä on kyllä pari 10 m tumpia puoliavointa, rehevää, kivikkoista hieta/savirantaa, joilla kasvaa tervaleppää, siniheinää ja noita hernekasveja. Toisen läpi kulkee jopa noron tapainen. Haavimalla ei noilta rannoilta kuitenkaan *A. rhenana* ole löytynyt.

Itävallasta on kauan sitten löytynyt aivan tuoreita ensimmäisen polven yksilöitä ja sieltä lentoajaksi ilmoitetaan huhti–toukokuu ja heinäkuu (Razowski 2001). Suomessa lentoaika on heinä–elokuun vaihe, ehkä pitkälle elokuulle.

Pohdintaa

Lähes jokaisen haastattelemamme pikku-perhostukijan hyppysissä on ollut tuo "*A. badiana*", jota itse kukin on pyöritellyt eteenpäin pääsemättä. Alustava määrittely *A. transienta* on jo ollut selvä pyrkimys tehdä noista yksilöistä oma laji (I. Kontuniemi, henk. koht. tiedonanto). Lähellä on todella oltu ja lajin selviäminen oli vain pieni askel lopulliseen maaliin.

Ancyliis rhenana ("reininsirppikääriäinen")²⁾ on mielestämme Suomessa paikallinen laji monin paikoin pitkin Suomenlahden rannikkoa. Rantatyypit tuntuu vaihtelevan: hiekkaranta Dragsfjärdissä, kallioranta Helsingissä ja kaislikkoturaranta Virolahdella. Varmistettuja sisämaan löytöjä ei tiedossamme ole. Noiden herneiden lisäksi voisi arvailla, että rantojen tervaleppälehdoilla, pikkuisillakin, olisi jotain tekemistä lajin biotoopin kanssa. Lajin levinneisyys Baltian maissa ja vaikka eteläm-

pänäkin pitkin Itämeren rannikkoa ei vielä ole selvinnyt.

Ensimmäisen polven puuttuminen on arvoituksellista. Ei ole edes varmaa onko sitä lainkaan Suomessa. Valolle emme sitä ole saaneet, emmekä myöskään haavimalla keväällä ruohokasveja noissa Harakan pikku kosteikoissa. Silti ehdotamme, että lajista kiinnostuneet koettaisivat haavia sekä toukokuussa, että heinä–elokuun vaihteessa rantojen tervaleppälehdoissa hernekasveja ja siniheinää. Ehkä muunkinlaiset kosteat rannat voisivat olla kokeilun arvoisia. Rysämateriaaleista on syytä panna keväällä talteen jokainen "omituinen" *Ancyliis* ja toisesta polvesta määrittää tarkkaan ryhmä *A. badiana*, *A. paludana*, *A. rhenana* ja asiaa vielä mutkistavat *A. comptana* ja *A. kenneli*. Toivotamme oivalluksia ja onnea, tämän täsmällisempää tietoa ei kai tänään ole kellekään antaa.

Suomen perhosten luetteloon (Kullberg ym. 2001) ehdotamme lisäystä järjestyksessä *Ancyliis paludana*, *A. rhenana*, *A. achantana* ([Denis & Schiffermüller], 1775).

Kiitokset

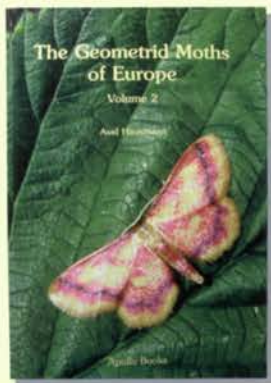
We greatly appreciate the cooperation and diagnostic help provided by Prof. Peter Huemer, Innsbruck, Austria.

Kirjallisuus

- Burmans, K. & Huemer, P. 1984: Die Kleinschmetterlingsammlung von Prof. Franz Gradl in der Vorarlberger Naturschau, Dornbirn. — Ber. nat.-med. Verein Innsbruck, Suppl. 1: 1–64.
- Huemer, P. & Tarmann, G. 1997: Die *Ancyliis badiana* ([Denis & Schiffermüller], 1776) – Gruppe in Europa: ein verkannter Kleinschmetterlings-Artenkomplex (Lepidoptera, Tortricidae). — Veröff. Mus. Ferdinandeum Innsbruck 77: 203–222.
- Kullberg, J., Albrecht, A., Kaila, L., Varis, V. (toim.) 2001: Checklist of Finnish Lepidoptera – Suomen perhosten luettelo. — Sahlbergia 6: 45–190.
- Kurtto, A. 1998: Harakan kasvillisuus – Teoksessa: Levonen, L., Kurtto, A., Seimola, T. (toim.), Helsingin kaupunkien ympäristökeskuksen julkaisuja 8/98.
- Müller-Rutz, J. 1902: Aus der Welt der Kleinschmetterlinge mit Beschreibung neuer Arten und Formen. — Mitt. Ent. Zürich 5: 334–349.
- Razowski, J. 1996: Tortricidae – Teoksessa: Karsholt, O. & Razowski, J. (toim.), The Lepidoptera of Europe. A Distributional Checklist: 130–157. Apollo Books, Stenstrup, p. 153.
- Razowski, J. 2001: Die Tortriciden (Lepidoptera, Tortricidae) Mitteleuropas. Bestimmung – Verbreitung – Flugstandort, Lebensweise der Raupen. Frantisek Slamka, Bratislava.
- Razowski, J. 2002: Tortricidae of Europe, Vol. 1: Tortricinae and Chlidanotinae. Frantisek Slamka, Bratislava.
- Rebel, H. 1929: Über einige Mikrolepidopteren aus Vorarlberg. — Verh. zool.-bot. Ges. Wien 79: 49–53.

2) *Ancyliis rhenana*lla ei ole virallista nimitystoimikunnan hyväksymää suomenkielistä nimeä, joten tässä käytetty on lähinnä työnimi lajille.

Hausmann, A. 2004: Sterrhinae. Teoksessa, A. Hausmann (toim.), The Geometrid Moths of Europe 2: 1-600. — Apollo Books, Stenstrup (Denmark). ISBN 87-88757-37-4. Hinta: 960 DKK (noin 130 €, ei sisällä posti- ja lähetyskuluja).

Uusin *The Geometrid Moths of Europe* -kirjasarjan osa käsittelee Sterrhinae-alaheimon lajistoja. Alaheimo sisältää monia taksonomisesti hankalia sukuja kuten *Idaea*, *Scopula*, *Rhodostrophia* ja *Cyclophora*. Vaikka Pohjois-Euroopan Sterrhinae-lajisto on jo kauan ollut hyvin tunnettu, niin Etelä-Euroopassa tilanne on ollut päinvastainen. Lajitason tiedot on tuki julkaistu paljon, mutta valitettavasti eri aikoina julkaistu kirjallisuus on hajallaan useissa eri sarjoissa. Monet näistä sarjoista, etenkin vanhemmat, ovat olleet hyvin hankalasti saatavissa. Lisäksi tutkimus on usein keskittynyt paikallisfaunojen selvittämiseen ja sen vuoksi laajalle levinneitä lajeja on kuvattu usealla nimellä eri alueilta. Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, että Euroopan Sterrhinae-lajistoa käsittelevää kokoomateosta on odotettu jo kauan.

Kirjassa käydään läpi 196 laji Euroopasta ja sen lähialueilta, mukaan lukien Pohjois-Afrikka. Siinä esitetään kaikkiaan 102 taksonomista muutosta sekä kuvataan kolme uutta laji. Kirjan alussa on lyhyt johdanto käytettyihin menetelmiin, jonka jälkeen lajisto käydään läpi systemaattisesti. Sekä alaheimoa, sukukuntia että sukuja rajaavat tuntomerkit käydään läpi kattavasti. Lajien kuvaukset pitävät sisällään synonyymiluettelon, käytettävissä ja ei-käytettävissä olevien nimien listan, joiden jälkeen on lyhyt kuvaus tunnistamisen kannalta keskeisimmistä aikuis- ja genitaalituntomerkeistä. Nämä esitetään usein myös erillisin valokuvain tai piirroksin, joissa on osoitettu mihin tuntomerkkeihin tulee kiinnittää huomiota. Lähes jokaisesta lajista on esitetty levinneisyyskartta, jota on kommentoitu tarkemmin tekstiosiossa. Lajiosiossa on omat kappaleet lentoajalle, biologialle, elinympäristölle, loisille, ohjeita lähilajien tunnistamiseen ja tarvittaessa myös kommentti-osio. Kuvatauluissa esitetään riittävästi yksilöitä, jotta lajin sisäisen vaihtelun määrä käy ilmi. Pienimpiä lajeja esittävät kuvataulut ovat suurennettuja. Lopuksi esitetään piirretyt koiras- ja naaras -genitaalikulvat sekä luettelo Euroopan Sterrhinae-lajeista.

Kirja on suunniteltu ensisijaisesti lajien tunnistamista varten ja mielestäni kirjan tekijä on onnistunut tavoitteessaan hyvin. Aikuisia perhosia esittävät värikuvataulut ovat laadultaan erinomaisia. A. Hausmann on tutkinut kirjaa varten n. 300 000 yksilöä, joten hänellä on riittävät edellytykset käsitellä lajistoa luotettavasti. Yleisesti ottaen lajintunnistustiedot löytyvät helposti ja ne kohdat, jotka ovat ongelmallisia ja vaativat vielä lisäselvitystä, on tuotu melko selkeästi esille. Siitä huolimatta kirjassa on joitakin piirteitä, jotka vaativat maininnan tässä yhteydessä. Niistä päälimmäisenä nousee esiin tapa, jolla tekijä käsittelee asioita. Useiden tapauksien myötä lukijalle syntyy vaikutelma, että A. Hausmann suhtautuu hyvin varauksellisesti muiden tutkijoiden perusteellisiin töihin, samalla kun hän itse tekee johtopäätöksiä niitä huolellisesti perustelematta. Tämä käy ilmi sekä useiden lajikompleksien käsittelyssä että Sterrhinae-alaheimon suursystematiikan yhteydessä. Lajitasolta voi nostaa esiin *Timandra griseata-comae* -lajiparin. Sen yhteydessä todetaan, että lajiparin taksonomia vaatii edelleen lisäselvityksiä siitäkin huolimatta, että kahdeksan eri tutkimusta on päättynyt pitämään niitä erillisinä taksoneina. Samaan aikaan kirjoittaja pitää *Cinglis andalusiarum*-taksonia hyvänä lajina vaikka sen erottaminen *C. humifusaria*-lajista esitettyjen tuntomerkkien avulla on asetettu kyseenalaiseksi muiden tutkijoiden keskuudessa. Vastaavasti suursystematiikan tasolta voi nostaa esiin Scopulini-

sukukunnan luokittelun. Kirjoittaja esittää selkeästi mihin tuloksiin muut tutkijat ovat päätyneet kattavien tutkimusten perusteella, mutta siitä huolimatta hän on päättänyt olla seuraamatta niitä ja suhtautuu tuloksiin hyvin varauksellisesti. Kuitenkin muualla kirjassa, kuten *Apostates*-suvun kohdalla hän esittää uusia taksonomisia muutoksia mutta perustelee päätöksiään hyvin lyhyesti. Joidenkin taksonomisten muutosten kohdalla kirjoittaja ei tuo selkeästi esille mihin päätökset pohjautuvat. Esimerkiksi kirjan tiivistelmässä esitetään useita uusia lajien kombinaatioita tai synonyymejä, kuten *Rhodostrophia oxyntis* Prout, jonka esitetään olevan *R. xesta* Prout -lajin nuorempi synonyymi. Näitä Euroopan ulkopuolella esiintyviä lajeja ei löydy kirjan sisällysluettelosta koska niitä ei varsinaisesti käsitellä kirjassa. Selailemalla löysin asiaankuuluvan kohdan mutta se ei sisältänyt mitään lisätietoa asiasta. Jos kirjoittajan esittämät taksonomiset muutokset eivät pohjautu selkeästi esitettyihin aineistoihin ja perusteluihin, niin tulokset vaikuttavat valitettavasti kyseenalaisilta vaikka ne olisivat oikeita.

Kirjassa on muitakin seikkoja, jotka voivat vaikuttaa melko mitättömiltä, mutta niillä on merkitystä kokonaisuuden kannalta. Tekijä on päättänyt olla everttoimatta koirasgenitaalien vesica-pussia, vaikka tämän rakenteen selvittäminen on nykyäänä rutiinitoimenpide suurperhossystematiikassa. (Myös Sterrhinae-alaheimossa, mm. *Timandra*- ja *Rhodostrophia*-suvuissa, sitä on käytetty laajalti ja sen on todettu olevan hyvä lisäapu ongelmallisten lajiryhmien systematiikan selvittämisessä. On harmillista, että hän ei ole käyttänyt menetelmää vaikka Välimeren alueen *Rhodostrophia*-lajiston selvittämisessä, sillä ko. lajien määrittäminen vain esitettyjen ulkoisten piirteiden ja ns. tavallisten genitaalituntomerkkien avulla on erittäin vaikeaa. Naarasgenitaalien rakenteet esitetään kirjassa epätavallisella tavalla: säännönmukaisesti tietyt rakenteet on jätetty piirtämättä. Lajintunnistamisen kannalta tärkeät rakenteet naaraan sukupuolilaukon ympäriltä puuttuvat osalta lajeista tai ne on esitetty hyvin epäselvästi. Ductus bursaen kiinnittymiskohtaa vatsakilpeen ei esitetä ollenkaan, sillä edellä mainittu on irrotettu vatsakilvestä. Lisäksi ductus seminaliksen alkamiskohtaa ei ole esitetty kaikista lajeista ja joistakin kuvista puuttuu kokonaisia rakenteita. Ehkä yksilön preparointi on epäonnistunut eikä lisäaineistoa ole ollut saatavilla? Lisäksi olisin toivonut, että genitaalikulvissa olisi osoitettu lajintunnistamisen kannalta olennaiset tuntomerkit sekä käytetyt termit olisi selitetty jonkin kuvan yhteydessä. Monissa nykyisissä määrityskirjoissa käsitellään puutteellisesti eri kehitysvaiheita, samoin tässä. Myönnän, että Sterrhinae-lajien valtaosalta kehitysvaiheita ei tunneta, mutta käytetyt kuvaukset, kuten 'Pupa short, abdomen slender.', kuten esimerkiksi *Oar*-suvusta todetaan, eivät kerro juuri mitään. Kirjassa on useita viittauksia internet-sivustoon, jossa mainitaan olevan lisätietoa kirjassa käsitellyistä lajistosta, mm. valokuvia tyyppiyksilöistä. Tätä kirjoitettaessa ko. internet-sivut eivät kuitenkaan sisällä luvattua tietoa.

Edellä mainituista seikoista huolimatta korostan, että yleisvaikutelmani kirjasta on erittäin positiivinen ja onnitelen kirjoittajaa hyvän kirjan tekemisestä. Kirja sisältää valtavan määrän taksonomista ja biologista tietoa ja mielestäni kirja on pakollinen hankinta kaikille, jotka ovat kiinnostuneita Euroopan Sterrhinae-lajistosta.

Pasi Sihvonen

Luonnontieteellinen keskusmuseo

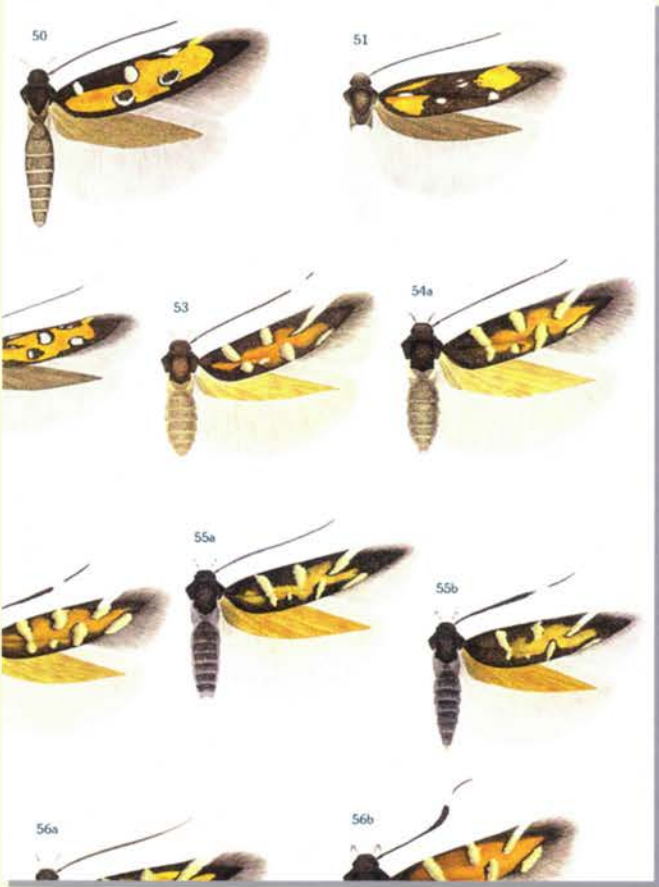
PL 17 (Pohjoinen Rautatiek. 13), FI-00014 Helsingin yliopisto
e-mail: pasi.sihvonen@helsinki.fi

Koster, J. C. & Sinev, S. Yu. 2003: Momphidae, Batrachedridae, Stathmopodidae, Agonoxenidae, Cosmopterigidae, Chrysopeleidae. Sarjassa: P. Huemer, O. Karsholt and L. Lyneborg (toim.): Microlepidoptera of Europe 5: 1-387. Apollo Books, Stenstrup. ISBN 87 88757 66 8.

Maineikkaan Microlepidoptera of Europe –pikkuperhoskirjasarjan uusin osa esittelee 158 laji, jotka on sijoitettu Gelechioidea-yläheimon pienhköihin heimoihin Momphidae, Batrachedridae, Stathmopodidae, Agonoxenidae, Cosmopterigidae ja Chrysopeleidae. Näiden lisäksi esitellään muutama asemaltaan epäselvä laji. Euroopan lisäksi kirjaan on otettu mukaan Pohjois-Afrikan sekä Lähi-Idän lajisto. Kirja tarjoaa kaiken tarvittavan lajinmääritykseen: lajikuvat ovat kerta kaikkiaan loisteliaat ja mahdollistavat hyväkuntoisten yksilöiden määrittämisen usein suoraan siipikuvioista. Tarvittaessa genitaalikuva auttavat määrittämisessä, ne ovat niin ikään erinomaiset. Lajitekstit ovat tiiviit ja asiapitoiset sekä ilmeisen ajantasaiset. Kirja esittelee myös perinpohjaisesti näiden perhosryhmien melko sekavan systematiikan historian. Tosin kirjan lopussa oleva levinnisyystaulukko – jollaisen laatiminen lienee tämänkaltaisen kirjan valmistelun epäpalkitsevin osa – jättää vähän toivomisen varaa. Tarkistin vain Suomen osion, jonka mukaan lajit *Cosmopterix zieglereella* ja *Eteobalea tririvella* esiintyisivät maassamme; *Panclalia leuvenhoekella* taas puuttui, vaikka kirjoittajia informoitiin löydöstä tuoreeltaan. Virheet ovat sinänsä pieniä mutta toisaalta Suomen lajiluettelo ainakin olisi ollut helposti saatavilla. Mikä lienee tietojen tarkkuus muiden maiden osalta?

Skannattu ote kirjan kuvataulusta, todellisuudessa piirretyt kuvat ovat vielä huomattavasti tarkempia.

Lajien biologia on kuvattu tarkasti, ja ilahduttavasti vanhoihin kirjallisuustietoihin on suhtauduttu kriittisesti. Joten, ilokseni voin todeta tämän kirjan erinomaisesti täyttävän siihen kohdistuneet toiveet. Se on erinomainen määrittämissä kirja ja lähde viimeisimpään tietoon lajien biologiasta. Kirja tarjoaa myös esteettistä nautintoa, sillä Sjaak Kosterin akvarellit saavat näiden pikkuotusten huikkeen kauneuden hyvin esiin.

Kolikolla on kuitenkin kaksi puolta. Opus käsittelee monta kenties toisilleen sukua olematonta perhosheimoa. Koska kirjoittajat ovat suorastaan äärimmäisyyteen saakka sitä mieltä, että nämä heimot eivät ole kerta kaikkiaan mitään sukua toisilleen (ks. alla), tuntuu kirjan kansiosikko 'Momphidae s. l.' aika sekoittavalta. Myös ilmaus "the narrow-winged moths" toistuu kaiken aikaa kirjassa näiden heimojen yhteisnimityksenä, vaikka toiset vähintään yhtä kapeasiipiset ja luultavasti aidosti lähisukuiset heimot/suvut, kuten *Coleophora*, eivät tähän ryhmään ole kuuluvinaan. Eikö juuri tällaisessa merkkipaaluteoksessa, jos missä, pitäisi päästä eroon vanhoista harha-ajatuksista sen sijaan, että niitä toistellaan ja siten vahvistetaan?

Tästä pääsemme kirjassa noudatettuun heimosystematiikkaan. Kirjoittajat toteavat seuraavaa heimojen asemasta: "Each of the six families of narrow-winged moths possesses a number of good autapomorphies ... and this is a reason to keep their high taxonomic rank" eli suurin piirtein: "Kullakin kuudesta heimosta on joukko hyviä autapomorfoita (yhteistä alkuperää todistavia tuntomerkkejä)..., minkä vuoksi on syytä ylläpitää niiden korkea asema". Näin kirjoittajat ovat päätyneet noudattamaan nykyään vähemmän suosittua evoluutiivista luokittelua, luokittelua joka pohjautuu ryhmien erilaisuuden määrään (anageneesiin) muihin ryhmiin verrattuna. Vaihtoehtoisessa fylogeneettisessä luokittelussa ryhmän aseman määrittää ensi sijassa sen asema laajemman kokonaisuuden sukupuussa. Puuttumatta tarkemmin näiden luokitteluperiaatteiden eroavuuksiin, ongelmiin saati paremmuuteen, voisi kuitenkin toivoa, että valitun systeemin omaa filosofiaa ja sisäistä logiikkaa kunnioitettaisiin. Evoluutiivisen luokittelun vaatimusten täyttymiseksi tulisi heimojen todella olla hyvin erilaisia keskenään, jotta niiden asema heimona olisi oikeutettu. Lukija toivoo siis löytävänsä hyvät perusteet valitulle systeemille, varsinkin kun se poikkeaa täydellisesti muista viimeaikaisista tutkimuksista, erityisesti Hodgesin (1998) julkaisemasta. Tässä ei käsillä oleva kirja oikein millään onnistu. Lukija, varsinkin Gelechioidea-yläheimoon laajemmin perehtynyt, jää ihmettelemään, mitä nämä markkinoituidet "hyvät apomorfiat" mahtavat olla.

Tässä esimerkkejä:

Batrachedridae-heimolle annetaan kaksi tuntomerkkiä: siivet hyvin kapeat ja niiden suonitus osin surkastunut, sekä erikoislaatuinen istumisasento. Kumpaakaan "tuntomerkkiä" ei sen tarkemmin yksilöidä. Lukija ei annetuilla eväillä käsitä, mitä näillä epämääräisyyksillä tarkoitetaan. Itse en ole havainnut mitään epätavallista niiden istuma-asennossa, ja useimmat muidenkin heimojen lajeista ovat kapeasiipisiä, ja niidenkin siipien suonitus on tavalla tai toisella surkastunut. Lisätukena Batrachedridaen puolesta todetaan (vapaa suomenos): "epäspesifit toukan elintavat, yhteydet erityisesti puiden lisääntymiseliimiin ja vähäinen lajimäärä sekä selvien maantieteellisten diversiteettikeskusten puute puhuvat sen puolesta, että Batrachedridae on pieni kehittyneet gelechioidi-heimon. Niinpä käsittelemme sitä monofyleettisenä ja hyvin erottuvana heimona, joka on läheistä sukua Coleophoridaelle". Minulle tämä on täyttä "borneota", en löydä mitään logiikkaa vaikka täikammalla kuurnitsen. Ainut selitys tälle soovalle voisi olla, että se itse asiassa perustuisi johonkin muuhun tietoon, joka kuitenkin jätetään mainitsematta. Kirjan johdantoluvussa annetaan ymmärtää, että perusteet olisivat ehkä haettavissa Sinevin aiemmista töistä (Sinev 1992, 2002). Näistä ei selvyttä kuitenkaan tule: ne tarjoilevat ennemminkin lisää vastaavaa spekulatiota, eivätkä juuri anna analyysiä perusteita esitetyille väitteille.

Momphidae-heimolle ei ilmoiteta ainuttakaan apomorfiasta tuntomerkkiä. Stathmopodidae-heimolle esitetään tuntomerkkeiksi: hyvin kapeat ja pitkät siivet, koiraiden ripsiset tuntosarvet, sukaiset takajalat ja naarasgenitaalien erikoislaatuinen rakenne. Agonoxenidae-heimon tuntomerkkejä olisivat tiettyjen koirasgenitaalien osien laajentuminen ja toisten enemmän tai vähemmän heikentyminen sekä koteloiden "jalat". Samaan aikaan toisaalla viimeksi mainittu piirre todetaan Ethmiidae, Hypertrophidae ja eräiden muiden heimojen tuntomerkiksi. Onko se siis Agonoxenidae-heimon apomorfi vai ei, jää epäselväksi. Cosmopterigidae-heimon tuntomerkkeiksi luonnehditaan yleisellä tasolla eräitä genitaalij- ja siipituntomerkkejä, joiden kerrotaan olevan eri alaheimojen välillä eri tavoin ke-

hittyneet (mutta miten, sitä ei kerrota). Chrysopeleidiiden tuntomerkeiksi annetaan kolme genitaalintuntemerkkiä, ja muidenkin olemassaolosta vihjataan, muttei kerrota.

Tällaiset apomorfa-luettelot ovat enimmäkseen vastoin kirjan väitettä monien hyvien tuntomerkkien olemassaolosta. Tekijät itse asiassa tahattomasti tulevat antaneeksi sellaisen olon, että nämä heimot saattaisivatkin todella olla paljolti lähisukulaisia, kuten al-lekirjoittanut on äskettäin esittänyt toisaalla (Kaila 2004). Jos Gelechioidea-yläheimoa tarkastellaan kokonaisuutena, havaitaan, että moni ylläluetelluista tuntomerkeistä itse asiassa esiintyy useilla ryhmillä. Niinpä niiden merkitystä voidaan arvioida vain kokonaisuutta vasten, ja sellaista perspektiiviä tästä kirjasta ei löydä. Kirjoittajat tuntuvat "tietävän" asioita, vaikkapa mikä piirre on alkeellinen, mikä kehittynyt, joskus vastoin ns. maalaisjärjettä. Esimerkiksi Stathmopodidae-heimon toukkien elintavat ovat kirjan mukaan arkaaiset, koska ne joko syövät kasvien lisääntymiselimiä tai ovat jätteen-syöjiä taikka kilpikirvoja syöviä petoja. Mikä ihme tekee perhostoukkien petoudesta tai jätteen-syönnistä alkeellisen piirteen? Elävien kasvinsien syönti on perhostoukkien vallitseva elämäntapa, ja specialistipedot ja jätteen-syöjät ovat paremminkin sangen *erikoistuneita* ja *kehittyneitä*. Sitä paitsi, on enenevässä määrin ilmeistä, että piirteet tulevat, menevät, ja taas tulevat esiin perhosten polveutumishistorian kuluessa. Tässä asetelmassa minkään yksittäisen piirteen arviointi "alkeelliseksi" tai "kehittyneeksi" ei ole yksiselitteistä, vaan aina tiettyä taustaa vasten tarkasteltavaa.

Yhteenvetona toteaisin, että arvostelemani teos on loistava ja erittäin suositeltava määritys-kirja, jossa sinänsä sivuseikkana oleville systematiikkapohdinnoille olisi armelias unohdus paras osoite.

Viitteet:

Hodges, R.W., 1998: The Gelechioidea. Teoksessa: Kristensen, N.P. (toim.), Lepidoptera: Moths and butterflies, Walter de Gruyter GmbH & Co. Berlin & New York, ss. 131–158.

Kaila, L. 2004: Phylogeny of the superfamily Gelechioidea (Lepidoptera: Ditrysia): an exemplar approach. — Cladistics 20: 303–340.

Sinev, S.Yu. 1992: On the system and phylogeny of the Gelechioidea s.l. (Lepidoptera). [venäjäksi]. — Ent. Obozr. 71: 143–159.

Sinev, S.Yu. 2002: Morphological principles for the revision of taxonomic structure of the narrow-winged gelechioid moths (Lepidoptera, Gelechioidea). — Proc. Zool. Inst., St. Petersburg 296: 125–134.

Lauri Kaila

Luonnontieteellinen keskusmuseo
PL 17, 00014 Helsingin yliopisto
sähköposti lauri.kaila@helsinki.fi

KENTÄLTÄ

Kuvat: Esko Tuomisto

1

2

3

4

5

6

Perhos-Botania tuo tropiikin Pohjois-Karjalaan

Joensuun Linnunlahdella, yliopiston kasvitieteellisen puutarhan Botanian Araucaria-osastolla, trooppiset perhoset ovat lennelleet "vapaana" vuodesta 1997 lähtien. Lajihaarukka on laaja ja mitään varsinaista maantieteellisesti yhdistävää tekijää ei lajistolla ole. Lajit ovat kookkaita ja ne sukkuloivat vapaana yleisön seassa. Perhoset tilataan koteloina trooppisiin perhoisiin erikoistuneelta farmilta Englannista.

– Olemme tilanneet sitä mitä edullisesti saa, lähinnä ritariperhosia, sanoo Joensuun yliopiston biologian laitoksen lehtori **Markku Huttunen**. Ensimmäiset kotelot saapuvat pääsiäisenä ja tilauksia tehdään kahden viikon välein elokuun loppuun saakka. Jossain määrin lajit lisääntyvät kasvihuoneessa ja eräitä Heliconiinae- ja *Papilio*-lajeja olikin lennossa vielä marraskuulla, Huttunen kertoo.

Kasvihuone sinällään on myös kohteena kiinnostava. Kokoelmakasvihuoneet käsittävät yhteensä 500 neliometriä tiloja ja ulkomaisia kasvilajeja on esillä noin tuhat. Myös Botanian ulkopuutarha tarjoaa kasveista kiinnostuneelle nähtävää. Ulkosalta löytyy niin ikään noin tuhat kasvilajia. Mikäli Joensuu on kesälomareitillä ja luppoaikaa löytyy, kannattaa paikalla käväistä.

Botanian aulassa on ympäri vuoden nähtävillä perhoskokoelmavitriini sekä yksi kovakuoriaisvitriini. Sisäänpääsystä Botania veloittaa neljä euroa. Osoite on Heinäpurontie 70, Joensuu.

- 1 *Papilio polytes* (Papilionidae)
– Laajalle levinnyt yleinen Aasian laji. Paikoin tuholainen sitrusviljelmillä.
- 2 *Callio sp.* (Brassoliidae)
– Neotrooppisia hämääraaktiivisia otuksia, toukat syö banaanin lehtiä.

- 3 *Siproeta stelenes* (Nymphalidae)
– Neotrooppinen yleinen laji.
- 4 *Papilio polytes* (Papilionidae)
- 5 *Papilio lowi* (Papilionidae)
– Filippiinit, endeeminen Palawanin ja Balabacin saarilla. Elää sitruksilla.

- 6 *Idea leuconoe* (Danaiidae)
– levinnyt läpi Kaakkois-Aasian

